

Przewodnik po modelu

Lokalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej

miasta Wrocławia

Wrocław, listopad 2018

**Przewodnik po modelu
Lokalnego Programu Rozwoju
Ekonomii Społecznej miasta Wrocławia**

Wrocław, listopad 2018

Przewodnik został przygotowany przez Zespół przedstawicieli Urzędu Miejskiego Wrocławia, jednostek organizacyjnych, w tym Wrocławskiego Centrum Integracji, spółek komunalnych oraz przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej.

Dokument opracowano w ramach projektu „Społecznie odpowiedzialny Wrocław”. Projekt współfinansowany jest przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Oś priorytetowa: IV. Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, Działanie: 4.3 Współpraca ponadnarodowa.

Spis treści

I. Wstęp	4
II. Przewodnik dla realizatorów programu	7
II.1. Planowanie procesu	7
II.2. Gromadzenie danych o wykonawcach	9
II.3. Udostępnianie informacji	10
II.4. Działania edukacyjne	11
II.5. Inicjowanie tworzenia nowych podmiotów	12
II.6. Inicjowanie procesu aktywizacji	14
II.7. Monitorowanie procesu	15
II.5. Inicjowanie procesu aktywizacji	16
III. Przewodnik dla zamawiających	17
III.1. Procedura zamówienia społecznie odpowiedzialnego	17
III.2. Kryterium społeczne	22
III.3. Klauzula społeczna - zatrudnieniowa	25
III.4. Klauzula społeczna zastrzeżona	28
III.5. Zamówienie zastrzeżone dla spółdzielni socjalnych	29
III.6. Obowiązek sprawozdawczy zlecających	30
IV. Przewodnik dla wykonawców	32
IV.1. Gromadzenie wiedzy o ofertach	32
IV.2. Przygotowywanie własnych ofert	33
IV.3. Przygotowywanie merytoryczne do zamówień	33
IV.4. Przygotowywanie proceduralne do zamówień	33
Aneks 1. Zarządzenie Nr 10639/18 Prezydenta Wrocławia z dnia 8 października 2018 r. w sprawie stosowania klauzul społecznych	35
Aneks 2. Program przygotowujący osoby zagrożone wykluczeniem społecznym do podjęcia pracy w podmiotach ekonomii społecznej	39

I. Wstęp

Przewodnik po Lokalnym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej został przygotowany w ramach projektu „Społecznie Odpowiedzialny Wrocław”, realizowanego przez:

- Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta – Koło Wrocławskie – lider projektu;
- Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych – partner projektu;
- Gminę Wrocław/Wrocławskie Centrum Integracji – partner projektu;
- Wrocławską Spółdzielnię Socjalną – partner projektu;
- Consorzio Solidarietà Sociale Oscar Romero – partner ponadnarodowy projektu;

Projekt współfinansowany jest przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Oś priorytetowa: IV. Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, Działanie: 4.3 Współpraca ponadnarodowa.

Celem projektu było przygotowanie Lokalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, zakładającego połączenie następujących elementów:

1. Współpracy trójsektorowej (podmiotów ekonomii społecznej, NGO, przedsiębiorstw społecznych i podmiotów publicznych) i wytworzenie lokalnych warunków (prawnych, ekonomicznych, społecznych) do zlecenia i realizacji usług publicznych;
2. Programu przygotowującego osoby najbardziej oddalone od rynku pracy do podjęcia zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej (wdrażany przez podmioty zatrudnienia socjalnego);
3. Profesjonalizacji i rozwoju lokalnych spółdzielni socjalnych.

Efektom tych działań były dwa zarządzenia Prezydenta Miasta Wrocławia:

- Zarządzenie Nr 10639/18 Prezydenta Wrocławia z dnia 8 października 2018 r. w sprawie stosowania klauzul społecznych w procedurze zamówień publicznych, których wartość nie przekracza kwoty określonej na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (wraz z załączonym regulaminem) oraz
- Zarządzenie Nr 10640/18 Prezydenta Wrocławia dnia 8 października 2018 r. w sprawie przyjęcia i wdrażania Lokalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej miasta Wrocławia.

Warto pamiętać, że zastosowanie aspektów i klauzul społecznych w zamówieniach publicznych ma za zadanie wspieranie realizacji celów społecznych (polityk społecznych), tj. m.in. integracji osób mających problemy społeczno-zawodowe i umożliwienie im funkcjonowania na rynku pracy.

Należy przy tym zaznaczyć, że, jak wskazała Najwyższa Izba Kontroli w raporcie z 2017 roku¹, zastosowanie narzędzi społecznych (klauzul społecznych) nie ma wpływu na ceny jednostkowe, jak i na wartość całego zamówienia.

Zastosowanie klauzul ma natomiast istotny wpływ na kształtowanie zachowania podmiotów lokalnych, stanowiących część wspólnoty samorządowej, które tworzą lokalną tożsamość w wymiarze gospodarczym i społecznym.

Prezentowany przewodnik po Lokalnym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej stanowi materiał zawierający te dokumenty oraz, przede wszystkim, uporządkowane kompendium wiedzy adresowane do realizatorów programu, w szczególności Departamentu Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego Wrocławia (zwanego dalej DSS) i Grupy Dialogu Społecznego ds. ekonomii społecznej i społecznie odpowiedzialnego biznesu, kierowników departamentów/biur Urzędu miejskiego Wrocławia, miejskich jednostek organizacyjnych oraz spółek komunalnych. Służy organizatorom procesu realizacji programu, jak również zamawiającym/zlecającym zadania w zakresie społecznie odpowiedzialnych zamówień oraz podmiotom ekonomii społecznej.

Przewodnik składa się zatem z trzech części i dwóch aneksów, i stanowi kompleksowe wytyczne do zlecenia usług podmiotom ekonomii społecznej na podstawie pozacenowych kryteriów, zamówień zastrzeżonych, klauzul społecznych, ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Pierwsza część adresowana jest do realizatorów programu, czyli Departamentu Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz Grupy Dialogu Społecznego ds. ekonomii społecznej i społecznie odpowiedzialnego biznesu. Wskazuje ona poszczególne elementy oddziaływania, zakres kompetencji i monitorowania całego procesu. Wskazuje również podmioty współpracujące, które wymagają działań o charakterze kooperacyjnym, działaniach formalnych lub codziennych działaniach roboczych.

Druga część adresowana jest do zamawiających/zlecających zadania publiczne. Wskazuje ich działania o charakterze planistycznym, w tym wymagające współpracy z realizatorami programu, jak również możliwe zasady postępowania w zakresie stosowania poszczególnych klauzul społecznych. Wskazuje także możliwości ich stosowania oraz związane z tym uwarunkowania. Część ta określa również obowiązki sprawozdawcze, w wyniku których realizatorzy programu otrzymują dane dotyczące jego wdrażania.

Trzecia część odnosi się do wykonawców, wskazując możliwości ich działania oraz zasadnicze kierunki współpracy z podmiotami uczestniczącymi w realizacji programu.

Integralną częścią przewodnika są, przyjęte w drodze zarządzeń Prezydenta Wrocławia, regulaminy społecznie odpowiedzialnych zamówień, a także przygotowany przez Wrocławskie Centrum Integracji Program przygotowujący osoby zagrożone wykluczeniem społecznym do podjęcia pracy w podmiotach ekonomii społecznej.

Przewodnik oraz załączone dokumenty zostały przygotowany przez Zespół przedstawicieli Urzędu Miejskiego Wrocławia, miejskich jednostek organizacyjnych,

¹ NIK o stosowaniu klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, Warszawa 2017, KAP.430.017.2016 Nr ewid. 206/2016/P/16/004/KAP; <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-stosowaniu-klauzul-spoecznych-w-nbsp-zamowieniach-publicznych.html>.

w tym Wrocławskiego Centrum Integracji (zwanego dalej WCI), spółek komunalnych oraz przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej, w tym spółdzielni socjalnych.

Warto podkreślić rolę włoskich partnerów z konsorcjum spółdzielczego Oskar Romero. Partner ten wniósł do projektu nie tylko bogate doświadczenia z realizacji społecznie odpowiedzialnych zamówień, szczególnie dla spółdzielni socjalnych. Za najistotniejszy element uznać należy wszelkie kwestie związane z kreowaniem społecznie odpowiedzialnych zamówień na etapie planowania budżetowego i gromadzenia informacji pozwalających na planowanie procesu zamówień. Pozwoliło to stworzyć oryginalną na warunki polskie procedurę programowania i analizowania zamówień we Wrocławiu.

Mamy nadzieję, że przedstawione materiały w znaczący sposób zwiększą udział społecznie odpowiedzialnych zamówień we Wrocławiu oraz będą inspiracją dla innych jednostek samorządu terytorialnego. 🗝

II. Przewodnik dla realizatorów programu

Cześć przewodnika adresowanego do realizatorów programu dotyczy bezpośrednio Departamentu Spraw Społecznych oraz Grupy Dialogu Społecznego ds. ekonomii społecznej i społecznie odpowiedzialnego biznesu.

Uczestnikami procesu są również inne departamenty, wydziały oraz biura Urzędu Miejskiego Wrocławia, choć ich rola – z wyjątkiem Wydziału Zamówień Publicznych, ma często charakter informacyjny. Ponadto w działania zaangażowane będą jednostki organizacyjne, w szczególności: Wrocławskie Centrum Integracji, Powiatowy Urząd Pracy oraz Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

Wydział Zamówień Publicznych	Departament Spraw Społecznych		
Grupa Dialogu Społecznego oraz RDPP	Planowanie	Inne Departamenty, biura i jednostki	
Grupa Dialogu Społecznego oraz RDPP	Gromadzenie danych	Inne Departamenty, biura i jednostki	
	Edukowanie		
Grupa Dialogu Społecznego oraz RDPP	Informowanie		
Grupa Dialogu Społecznego oraz RDPP	Tworzenie nowych podmiotów	OWES, PUP	Wrocławskie Centrum Integracji
	Aktywizowanie osób	Wrocławskie Centrum Integracji	MOPS
Grupa Dialogu Społecznego oraz RDPP	Monitoring		
Grupa Dialogu Społecznego oraz RDPP	Inspirowanie zmian		

II.1. Planowanie procesu

Pierwszym zadaniem będzie kierowanie przez Departament Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego Wrocławia wniosków do Wydziału Zamówień Publicznych Urzędu Miasta, miejskich jednostek organizacyjnych oraz spółek komunalnych.

• • •
Zbieranie informacji o planach zamówień

Wnioski DSS będą dotyczyły przekazania informacji o planach postępowania o udzielenie zamówień poszczególnych podmiotów i instytucji, celem zebrania informacji, które zamówienia publiczne będą realizowane w ramach społecznie odpowiedzialnych zamówień, a także w trybie działalności pożytku publicznego.

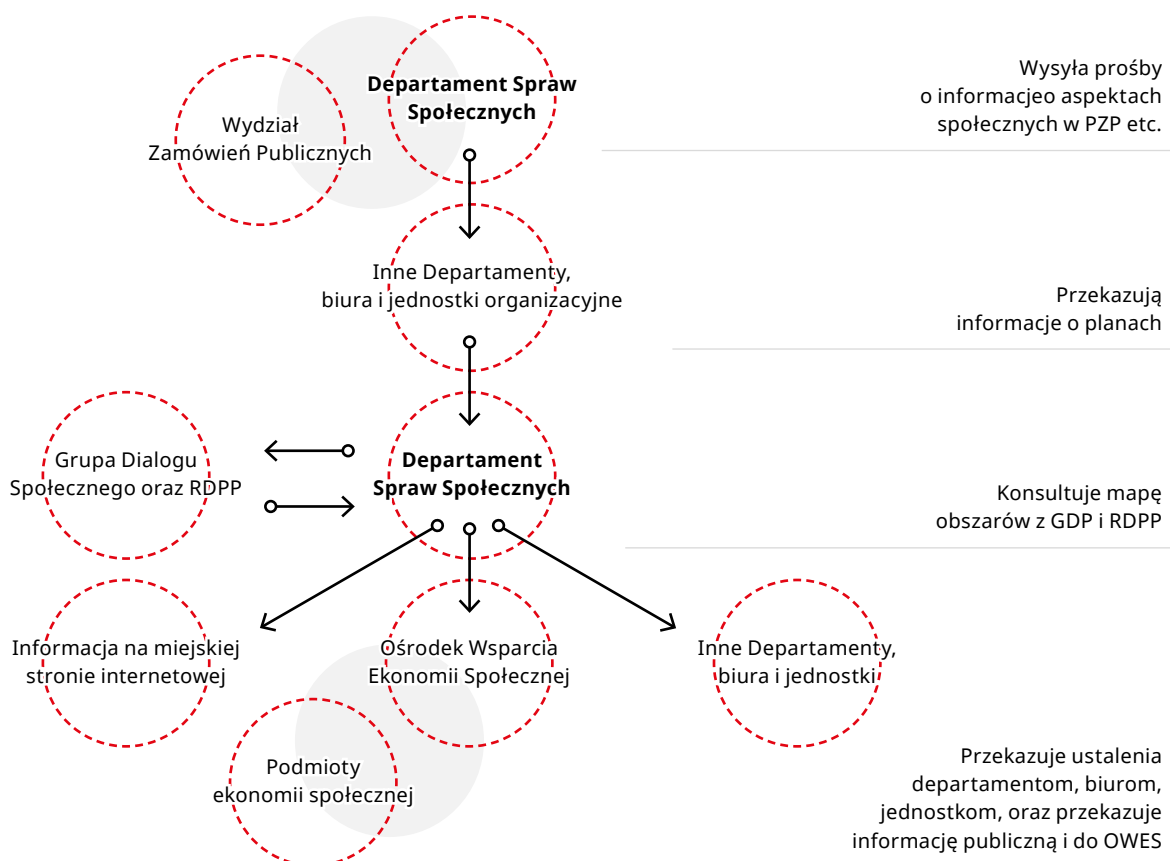

Docelowo, po wdrożeniu programu, przekazanie informacji będzie automatycznie kierowane do DSS.

Należy pamiętać, że obowiązek zamieszczania informacji w planach postępowań o udzielenie zamówień publicznych wynika z § 5 pkt. 1 załącznika do zarządzenia nr 10639/18 Prezydenta Wrocławia z dnia 8 października 2018 r. „Regulamin postępowania w zakresie stosowania klauzul społecznych w procedurze zamówień publicznych, których wartość nie przekracza kwoty określonej na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych, realizowanych przez komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego Wrocławia i miejskie jednostki organizacyjne”. Zgodnie z tym przepisem:

Zlecający powinien w planie zamówień publicznych wskazać te zamówienia, w których przewiduje zastosowanie klauzul społecznych.

Drugim zadaniem DSS będzie gromadzenie informacji o zadaniach publicznych przewidzianych do realizacji w ramach przepisów o działalności pożytku publicznego. Gromadzone będą informacje, jakie zadania publiczne będą powierzane w sferze usług społecznych oraz innych zadań publicznych organizacjom pozarządowym oraz podmiotom, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Gromadzenie informacji z planów będzie służyło dwóm celom.

Z jednej strony informacje o zamówieniach i ich ramowych terminach, jak również planowanych konkursach, będą upubliczniane w specjalnej zakładce strony internetowej miasta (w przyszłości w formule kwartalnego kalendarza). Umożliwi to podmiotom ekonomii społecznej łatwy dostęp do informacji, o czym będzie mowa w pkt. II.3.

• • •
**Tworzenie
 propozycji obszarów
 zlecenia zadań**

Drugi cel to analiza planowanych zamówień, co będzie tworzyło mapę potencjalnych obszarów do realizacji zadań przez podmioty ekonomii społecznej. Mapa ma zatem służyć tworzeniu wskazań, które zadania publiczne, czy to w ramach zamówień publicznych, czy też pożytku publicznego, mogą być realizowane w taki sposób, aby jednym z elementu ich realizacji były aspekty społeczne o wymiarze prozatrudnieniowym i prointegracyjnym lub wspierające podmioty ekonomii społecznej. Mapa zostanie opracowana przez Departament Spraw Społecznych w konsultacji z Grupą Dialogu Społecznego ds. ekonomii społecznej i społecznie odpowiedzialnego biznesu². Po przygotowaniu materiał zostanie poddany dyskusji na Radzie Działalności Pożytku Publicznego. Ostateczny dokument zatwierdza Departament Spraw Społecznych.

Następnie mapa potencjalnych obszarów będzie przekazywana przez DSS poszczególnym podmiotom zlecającym zadania publiczne, w trybie zamówień lub powierzania działań w sferze pożytku publicznego, celem wskazania podobnych obszarów wykorzystywanych w innych jednostkach. Ma to na celu zapewnienie spójności podobnych obszarów do stosowania społecznie odpowiedzialnych zamówień.

Przyjęcie propozycji przez DSS będzie oznaczało wprowadzenie stosownych adnotacji w planach zamówień publicznych jednostek organizacyjnych odnośnie zamówień publicznych oraz zapisów w rocznym programie współpracy z organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Oczywiście każda jednostka i podmiot może negocjować z DSS ostateczny kształt zapisów planów zamówień oraz programu współpracy.

Podobne informacje dotyczą również zbierania informacji o zamówieniach nie objętych ustawą PZP, czyli poniżej 30 tys. euro, o których informacje również powinny być przekazywane, z wyłączeniem:

- zakupu towarów,
- zakupów o łącznej wartości poniżej 10 tys. zł. (chyba że zastosowane będą rozwiązania społecznie odpowiedzialnych zamówień),
- zakupów zainicjowanych przed rokiem ich realizacji.

II.2. Gromadzenie danych o wykonawcach

Równolegle do analizowania podaży, przedstawione propozycje będą skorelowane z możliwościami rynku potencjalnych wykonawców zamówień społecznie

² W przyszłości – w zależności od uzyskanych doświadczeń – rozważony zostanie wariant odrębnego zespołu, innego usytuowania grupy z udziałem partnerów społecznych, bądź kontynuacji obecnego działania GDS.

odpowiedzialnych, tj. podmiotów ekonomii społecznej. Zapewni to właściwą jakość i dobre ukierunkowanie działań.

DSS wspólnie z Grupą Dialogu Społecznego ds. ekonomii społecznej i społecznie odpowiedzialnego biznesu dokona analizy zasobów sektora ekonomii społecznej we Wrocławiu, to jest rodzajów podmiotów ekonomii społecznych, obszarów ich działania oraz możliwości i kompetencji organizacyjnych. Ta część będzie również przedmiotem dyskusji (przedstawienia informacji) na posiedzeniach Wrocławskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego.

To działanie ma olbrzymie znaczenie dla rozpoznania rynku potencjalnych wykonawców/realizatorów. Trudno bowiem myśleć o jakiegokolwiek preferencji w przypadku braku potencjalnych wykonawców. Może to jednocześnie ułatwiać podjęcie decyzji o zastosowaniu klauzul o charakterze zatrudnieniowym otwartych dla szerokiego grona wykonawców lub niewprowadzaniu żadnej z zasad społecznie odpowiedzialnych zamówień.

Należy przy tym zwrócić uwagę (co zauważa NIK w raporcie o stosowaniu klauzul społecznych w zamówieniach publicznych), że w skontrolowanych jednostkach nie przeprowadzano analizy rynku pod kątem szerszego zastosowania klauzul społecznych, w szczególności rozeznania potencjalnych wykonawców, w tym przedsiębiorstw społecznych, oferowanych usług lub dostaw, potencjału do realizacji zamówień, możliwości zatrudnieniowych i zdolności kooperacyjnych, liczebności grup osób wykluczonych z rynku pracy i realnych perspektyw ich zatrudnienia, adekwatności klauzul społecznych pod względem rodzaju przedmiotu zamówienia, jego skali warunków realizacji. W ocenie NIK brak rozpoznania tych czynników powodował sytuacje zidentyfikowane u wykonawców zamówień, którzy np. mieli trudności z pozyskaniem osób przewidzianych do realizacji zamówienia z klauzulą społeczną pracy.

Warto zwrócić uwagę, że stosowanie klauzul nie narusza zasad konkurencyjności i wolnego rynku, ale stanowi część polityki społeczno-gospodarczej na rzecz określonych zachowań obywateli i podmiotów przez nich tworzonych.

II.3. Udostępnianie informacji

Oba powyżej wskazane elementy odnoszące się do strony podaźowej i popytowej w zakresie realizacji zadań publicznych muszą docierać zarówno do wykonawców, jak i zamawiających. Dlatego też na miejskiej stronie internetowej uruchomiona zostanie zakładka, której celem będzie stworzenie bazy wiedzy skupiającej wszelkie przydatne informacje zarówno dla pracowników samorządowych, jak i dla podmiotów ekonomii społecznej.

Będzie to miejsce informacyjne dla potencjalnych wykonawców, w ramach którego podana będzie zbiorcza informacja o przetargach, zapytaniach ofertowych oraz konkursach planowanych w danym roku, w rozbiciu na poszczególne kwartały z zaznaczeniem dziedzin. Informacja powinna zostać udostępniona również przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej we Wrocławiu. Następnie w związku z poszczególnymi ogłoszeniami, gromadzone będą linki prowadzące do stron z przetargami, zapytaniem i konkursami, tak aby każdy potencjalny wykonawca

uzyskał w jednym miejscu potrzebne informacje³. Informacje te za pośrednictwem Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej powinny docierać do potencjalnych wykonawców- podmiotów ekonomii społecznej.

Na tej samej stronie w przyszłości pojawi się baza wrocławskich podmiotów ekonomii społecznej, która powinna zostać przygotowana wspólnie z Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej na podstawie zawartego porozumienia pomiędzy OWES a miastem. Podmioty ekonomii społecznej będą mogły prezentować swoją ofertę w taki sposób, aby zademonstrować swoją gotowość do realizacji zadań publicznych. To zadanie powinno być wsparte przez OWES. Możliwe jest również zintegrowanie informacji z bazą utworzoną przez Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej (DOPS).

Ponadto zakładka będzie służyła pracownikom samorządowym jako źródło informacji o przepisach prawa, procedur związanych z zamówieniami, konkursami. Mogą być tam zamieszczane wzory dokumentów, przykładowe opisy przedmiotów zamówienia, czy przykładowe kryteria oceny ofert. Powinno znaleźć się tam także aktualizowane na bieżąco FAQ – odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania.

II.4. Działania edukacyjne

Wdrożenie programu obejmować będzie, obok zbierania i przekazywania informacji, także działania edukacyjne. Z przeprowadzonych badań wynika niedostateczna wiedza pracowników w zakresie społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych. To zjawisko jest dość powszechne w Polsce, nie dotyczy wyłącznie Wrocławia.

Dlatego też zorganizowany zostanie cykl szkoleń dla pracowników departamentów komórek organizacyjnych Urzędu Miejskiego Wrocławia, miejskich jednostek organizacyjnych oraz spółek miejskich, gdzie specjaliści będą przybliżali kwestię zlecenia społecznie odpowiedzialnych zamówień.

Działania edukacyjne będą skierowane szczególnie do pracowników realizujących bezpośrednio zadania związane z zamówieniami publicznymi, jak również konkursami w ramach przepisów o działalności pożytku publicznego. DSS w konsultacji z Grupą Dialogu Społecznego ds. ekonomii społecznej i społecznie odpowiedzialnego biznesu zaproponuje roczny harmonogram szkoleń oraz możliwości szkoleń ad hoc wynikających z konkretnych potrzeb (konsultacje i doradztwo). W przypadku szkoleń o charakterze doraźnym, działanie będzie miało jednocześnie na celu wsparcie w przygotowaniu konkretnych zamówień, pomocy w omówieniu dokumentów przetargowych czy też realizacji konkretnego zamówienia z zastosowanym narzędziem społecznym.

Drugim elementem o charakterze edukacyjnym będzie przygotowanie podręcznika wdrażania społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych w zakresie usług użyteczności publicznej, który przekazany zostanie wszystkim pracownikom odpowiedzialnym za zakup towarów i usług lub zlecenie zadań publicznych. Materiał ten będzie zbiorem odnośników do ważnych aktów prawnych oraz procedur ułatwiających realizację zamówień społecznie odpowiedzialnych.

³ Początkowo proces rozpocznie się od zgromadzenia w jednym linków do stron z planami zamówień, gdzie pojawiają się społecznie odpowiedzialne zamówienia.

II.5. Inicjowanie tworzenia nowych podmiotów

Podstawową kwestią, umożliwiającą rozwój ekonomii społecznej we Wrocławiu skorelowany z możliwościami w zakresie społecznie odpowiedzialnych zamówień, jest nie tylko współpraca z istniejącymi podmiotami mogącymi realizować zadania publiczne, ale również profesjonalizacja i tworzenie nowych podmiotów odpowiadających na potrzeby rynku.

Informacje gromadzone poprzez planowanie procesu realizacji zadań publicznych, jak również zbieranie informacji o potencjalnych wykonawcach, mogą dać wyobrażenie o „białych plamach”, które oznaczają brak potencjalnych wykonawców. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że otwieranie możliwości społecznie odpowiedzialnych zamówień to również otwarcie rynku i zapewnienie – oczywiście potencjalne – stabilności funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej.

Warto więc zadbać o proces tworzenia podmiotów i przedsiębiorstw w tych sferach, w których może nastąpić potencjalne otwarcie rynku. Działania takie możliwe są przy pomocy Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej oraz Powiatowego Urzędu Pracy we Wrocławiu.

• • • Porozumienie z OWES

Miasto Wrocław powinno zainicjować robocze porozumienie z funkcjonującym Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej we Wrocławiu. Ośrodek zgodnie ze standardami Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach realizacji usług rozwoju ekonomii społecznej prowadzi działania mające na celu:

- inicjowanie tworzenia nowych przedsiębiorstw społecznych, tworzonych zarówno przez osoby fizyczne, jak i osoby prawne (organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego);
- ekonomizowanie organizacji pozarządowych (podjęcie odpłatnej działalności pożytku publicznego, podjęcie działalności gospodarczej);
- wsparcie przekształcenia przedsiębiorstwa (organizacji pozarządowej prowadzącej działalność gospodarczą, spółdzielni, spółki) w przedsiębiorstwa społeczne;
- wsparcie tworzenia i funkcjonowania integracyjnych podmiotów ekonomii społecznej.

W ramach tych działań przewidziano zindywidualizowane wsparcie kluczowego doradcy prowadzącego grupę/instytucję od początku do końca w procesie tworzenia lub ekonomizowania podmiotu. W ramach indywidualnej ścieżki wsparcia możliwe jest otrzymanie instrumentów wspierających, w tym: szkoleniowych, doradczych, partnerstwa oraz udzielanie wsparcia finansowego dopasowanego do konkretnych potrzeb klienta.

Istotnym elementem w tym procesie jest możliwość otrzymania dotacji na utworzenie miejsca pracy oraz wsparcia pomostowego. Możliwe jest ono dla:

- osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, z wyłączeniem osób niepełnoletnich,
- osób długotrwale bezrobotnych,
- osób ubogich pracujących,
- osób opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe ośrodki socjoterapii,
- osób opuszczających zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich.

Nie ulega wątpliwości, że OWES, zgodnie z Wytycznymi Ministra Inwestycji i Rozwoju w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020⁴, powinien zapewniać preferowanie tworzenia miejsc pracy i przedsiębiorstw społecznych w kluczowych sferach rozwojowych wskazanych w Działaniu I.4 Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej tj.

zrównoważony rozwój, solidarność pokoleń, polityka rodzinna, turystyka społeczna, budownictwo społeczne, lokalne produkty kulturowe oraz w kierunkach rozwoju określonych w strategii rozwoju województwa i w regionalnym programie rozwoju ekonomii społecznej.

Wiele z preferowanych sfer jest spójnych z zapisami zarządzenia Prezydenta Wrocławia.

Już na etapie zgłaszania inicjatyw ekonomizacji i tworzenia przedsiębiorstw społecznych kluczowy doradca OWES powinien dysponować informacjami o preferencjach w poszczególnych branżach i jednostkach organizacyjnych, mogąc ukierunkować inicjatywy na rzecz tworzenia podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w określonych branżach.

Ważne jest, aby zachęcać potencjalne organizacje lub osoby do kierowania zainteresowań w stronę tych dziedzin aktywności. Może to tworzyć sytuacje, w których właśnie takie przedsiębiorstwa i podmioty będą tworzone. Wymaga to jednak podjęcia wskazanych poniżej działań.

1. OWES powinny otrzymywać informacje o planowanych zamówieniach z zastosowaniem aspektów społecznych określonych na dany rok budżetowy.
2. doradcy kluczowi powinni co kwartał odbywać spotkania z Grupą Dialogu Społecznego ds. ekonomii społecznej i społecznie odpowiedzialnego biznesu. Na spotkaniach tych zbieraliby informacje, a jednocześnie dzielili się wiedzą o tworzących się przedsiębiorstwach i podmiotach w tych obszarach.
3. doradcy kluczowi w trakcie przygotowania do ekonomizacji lub tworzenia miejsc pracy duży nacisk położyliby na kwestię udziału podmiotu i przedsiębiorstwa w procesie zamówień publicznych, co może wymagać dodatkowych szkoleń, które uczyłyby uczestnictwa w procesie podkreślając jednocześnie potrzebę polityki jakości.

Ponadto, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej świadczy usługi doradcze w zakresie zamówień społecznie odpowiedzialnych. Zakres tematyczny tego doradztwa obejmuje co najmniej następujące zagadnienia:

- motywowanie do szukania zamówień i składania ofert przez przedsiębiorstwa społeczne w procedurach zamówień publicznych, w tym społecznie odpowiedzialnych zamówieniach publicznych,

⁴ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/projekt-wytycznych-w-zakresie-realizacji-przedsiwziec-w-obszarze-wlaczania-spolecznego-i-zwalczania-ubostwa-z-wykorzystaniem-srodkow-efs-i-efrr-na-lata-2014-2020/>.

⁵ <http://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Krajowy,Program,Rozwoju,Ekonomii,Spolecznej,3495.html>.

- pomoc w opracowaniu i składaniu ofert przez przedsiębiorstwa społeczne,
- monitorowanie wyników postępowań.

• • •
**Porozumienie
 WCI z PUP**

Drugą ścieżką oddziaływania na tworzenie nowych miejsc pracy mogłoby być uruchomienie możliwości Powiatowego Urzędu Pracy. PUP, po zmianach ustawy o spółdzielniach socjalnych z grudnia 2017 roku, ma możliwość znacznie bardziej elastycznego udzielania dotacji i wsparcia pomostowego na tworzenie nowych spółdzielni socjalnych lub tworzenie miejsc pracy w istniejących spółdzielniach socjalnych. Zgodnie z ustawą, do tworzenia spółdzielni i otrzymania dotacji uprawnione są: osoby bezrobotne, w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,

- osoby, o których mowa w art. 2 pkt 1a i 1b ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (absolwenci CIS i KIS),
- osoby niepełnosprawne, w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- osoby, o których mowa w art. 49 pkt 7 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (opiekunowie osób niesamodzielnych),
- osoby poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu lub nie wykonujące innej pracy zarobkowej.

Po zmianach istnieje możliwość otrzymania dotacji do wysokości sześciokrotności przeciętnego wynagrodzenia oraz sześciomiesięcznego wsparcia pomostowego w wysokości do najniższego wynagrodzenia.

Z uwagi na fakt, iż założycielami spółdzielni uprawnionymi do otrzymania dotacji są m.in. absolwenci Centrum Integracji Społecznej, niezbędne jest stworzenie sześciomiesięcznych form uczestnictwa dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w WCI, które byłyby twórcami lub pracownikami spółdzielni socjalnych.

Wymaga to zawarcia roboczego porozumienia pomiędzy WCI a PUP, dotyczącego „rezerwowania” środków finansowych Funduszu Pracy i PFRON na takie sytuacje w przypadku grup założycielskich tworzonych na terenie WCI. Wymaga to też ścisłej współpracy pracowników WCI z PUP w rekrutacji takich osób.

II.6. Inicjowanie procesu aktywizacji

Każde działanie zmierzające do uruchomienia zamówienia czy też zlecenia wymaga od nowych lub istniejących podmiotów posiadania przygotowanej kadry. Lokalny Program wyraźnie wskazuje na potrzebę zatrudniania przy zamówieniach osób należących do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Działanie aktywizujące te osoby powinno być domeną Wrocławskiego Centrum Integracji oraz Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

• • •
**Współpraca
 WCI z MOPS**

Osoby zmotywowane do poszukiwania zatrudnienia wskazywane byłyby przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej i kierowane do Wrocławskiego Centrum Integracji. WCI zgodnie z zapisami ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu

socjalnym prowadzi proces przygotowania do zatrudnienia w ramach indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego. Prowadzone są zajęcia w zakresie:

1. Reintegracji zawodowej
  - W ramach kursów zawodowych m. in. w profilach: opiekun osoby zależnej, pracownik biura i handlu, pracownik budowlano-remontowy/konserwator ze specjalizacją utrzymania czystości, lub inne dopasowane do szczególnych potrzeb,
  - indywidualnie dobrana ścieżka szkolenia zawodowego dostosowana jest do możliwości i potencjału zawodowego uczestnika,
  - reintegracja zawodowa występuje w dwóch formach: zajęcia teoretyczne oraz praktyczna nauka umiejętności zawodowych,
  - współpraca z pracodawcami z terenu Wrocławia w zakresie realizacji zajęć zawodowych w miejscu pracy.

2. Reintegracji społecznej
  - Trening interpersonalny/ warsztaty umiejętności społecznych,
  - Doradztwo zawodowe/ warsztaty aktywnego poruszania się po rynku pracy,
  - Trening poszukiwania pracy,
  - Konsultacje indywidualne,
  - Trening gospodarowania własnymi środkami.
  - Trening umiejętności obsługi komputera,
  - Dodatkowe formy wsparcia, np. alternatywne formy spędzania wolnego czasu, profilaktyka uzależnień, grupy wsparcia,
  - W zależności od potrzeb uczestników zajęcia z prawnikiem, w tym dotyczące spółdzielczości socjalnej oraz zatrudnienia wspieranego,
  - Wyjścia integracyjne,
  - Udział w wydarzeniach kulturalnych,
  - Promowanie wolontariatu.

Absolwenci WCI (czyli po minimum sześciomiesięcznych zajęciach i uzyskanym zaświadczeniu o uczestnictwie) mogą otrzymać wsparcie na stworzenie miejsca pracy w nowym, jak i istniejącym podmiocie ekonomii społecznej, w tym spółdzielni socjalnej.

Dobór profili zawodowych jest skorelowany z potrzebami rynku - zamówieniami, a całość reintegracji dostosowana jest do indywidualnych potrzeb osób oddalonych od rynku pracy uczestniczących w realizacji Indywidualnego Programu Zatrudnienia Socjalnego

II.7. Monitorowanie procesu

Departament Spraw Społecznych przygotowuje zbiorcze zestawienie dotyczące stosowania klauzul społecznych na podstawie informacji przesyłanych przez Zlecających (przez co należy rozumieć wszystkie komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz miejskie jednostki organizacyjne, tj. jednostki i zakłady budżetowe Wrocławia, działające zgodnie z ustawą o finansach publicznych, utworzone w celu realizacji zadań Miasta zawierające umowy z Wykonawcami),

w terminach do dnia 30 lipca i do dnia 30 stycznia roku następującego po roku, w którym udzielono zamówień, wg poniższego załącznika (stanowiącego część Regulaminu).

Należy pamiętać, że zarówno plany, jak i sprawozdania nie obejmują:

- **zakupu towarów**
- **zakupów o łącznej wartości poniżej 10 tys. zł. (chyba że zastosowane będą rozwiązania społecznie odpowiedzialnych zamówień),**
- zakupów zainicjowanych przed rokiem ich realizacji.

Urząd Miejski Wrocławia		Zestawienie dotyczące postępowań o udzielenie zamówienia publicznego których wartość nie przekracza kwoty określonej na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych, zawierającego klauzule społeczne zlecane przez komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz miejskie jednostki organizacyjne										
		za okres: I półrocze .....r. / rok										
Lp.	Nazwa komórki organizacyjnej UMW/ miejskiej jednostki organizacyjnej	Przedmiot zamówienia	Liczba przeprowadzonych przetargów	Liczba przeprowadzonych postępowań do 30 tys. euro	Wartość zamówienia brutto	Zastosowana klauzula społeczna				Odstąpienie od stosowania klauzul, uzasadnienie	Zatrudnione osoby (Liczba) zgodnie z art. 22 ust 2 PZP	Wartość naliczanych kar (Wykonawca)
						tzw. Pracownicza - art. 22 ust. 1 Kodeksu Pracy	tzw. zatrudnieniowa	tzw. zastrzeżeniowa	kryterium społeczne			
						ilość osób zatrudnionych lub tak/nie	ilość osób zatrudnionych lub tak/nie	ilość osób zatrudnionych lub tak/nie	ilość osób zatrudnionych lub tak/nie			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Suma			0	0	0	0	0	0	0		0	0
Sporządził												

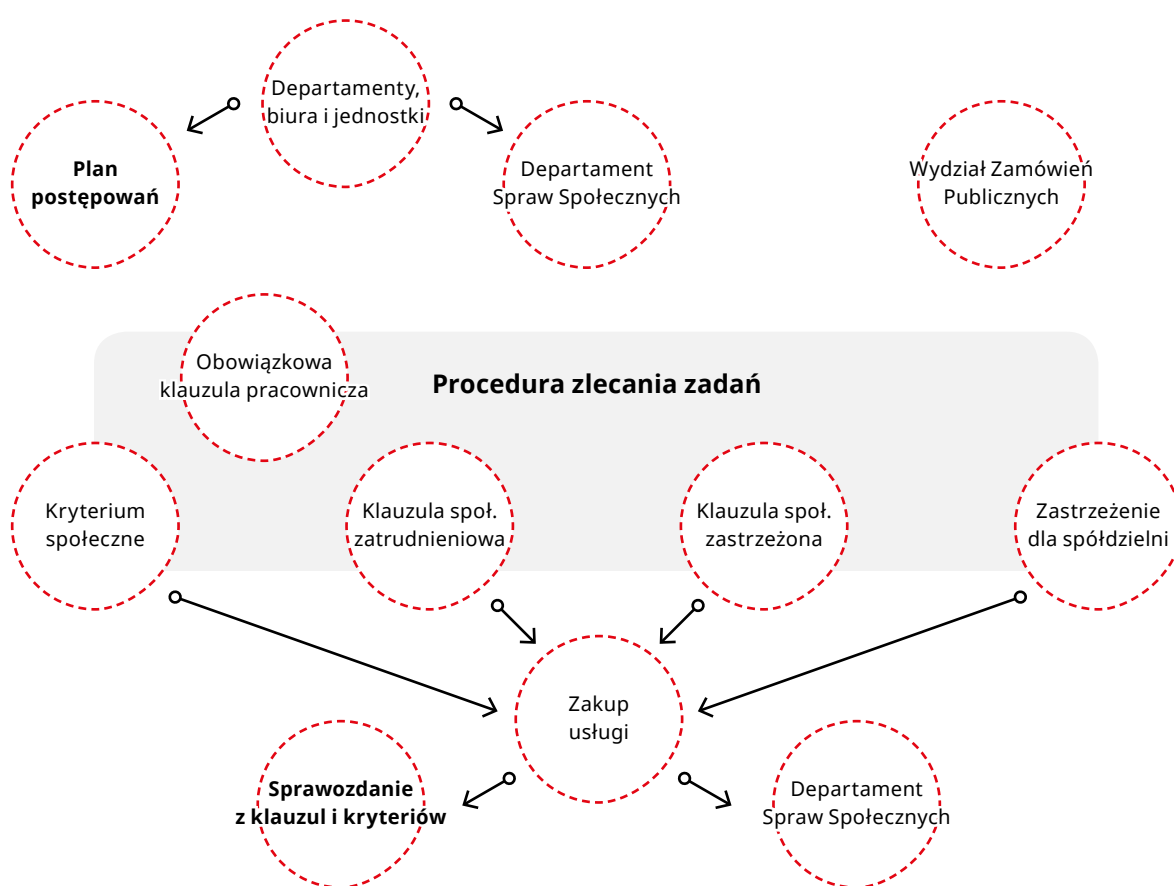

II.8. Inspirowanie zmian

Nieodłącznym elementem działań DSS oraz Grupy Dialogu Społecznego ds. ekonomii społecznej i społecznie odpowiedzialnego biznesu jest wyciąganie wniosków z przebiegu programu i korygowanie go na bieżąco. Ważne jest, aby gromadzone doświadczenia nie służyły wyłącznie monitorowaniu, ale wyciąganiu merytorycznych wniosków co do trafności rozwiązań i kreowania niezbędnych zmian. Podsumowania działań będą dokonywane w okresach półrocznych.

III. Przewodnik dla zamawiających

Część przewodnika przeznaczona jest przede wszystkim dla osób kierujących oraz zajmujących się zamówieniami publicznymi w Urzędzie Miejskim Wrocławia, miejskich jednostkach organizacyjnych oraz spółkach miejskich.

III.1. Procedura zamówienia społecznie odpowiedzialnego

•••
Współpraca
WCI z MOPS

Zlecający zgodnie z art. 13a ustawy – Prawo zamówień publicznych, jest obowiązany przygotować nie później niż 30 dni od dnia przyjęcia budżetu lub planu finansowego przez uprawniony organ plan postępowań o udzielenie zamówień, jakie przewiduje przeprowadzić w danym roku finansowym. Obowiązany jest również przekazać plan do publicznej wiadomości i umieścić na stronie internetowej⁶.

⁶ Wynika z zaleceń UZP.

Zgodnie z przepisami ustawy plan zawiera w szczególności informacje dotyczące:

- przedmiotu zamówienia
- rodzaju zamówienia według podziału na zamówienia na roboty budowlane, dostawy lub usługi
- przewidywanego trybu lub innej procedury udzielenia zamówienia
- orientacyjnej wartości zamówienia
- przewidywanego terminu wszczęcia postępowania w ujęciu kwartalnym lub miesięcznym.

Władze Wrocławia uznały, że dodatkowym elementem jest obowiązkowe wskazanie, gdzie w pierwszej kolejności zostaną zastosowane klauzule społeczne, wraz z ich wskazaniem i w miarę możliwości dookreśleniem.

Oznacza to zaznaczenie w pozycji „Tryb postępowania/ podstawa prawna wyłączenia” lub „Tryb udzielenia zamówienia” informacji pod nazwą „zastosowanie klauzuli społecznej”.

Zastosowanie tej formuły możliwe jest wyłącznie do zakupów usług i robót budowlanych, których wartość nie przekracza kwoty określonej na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych⁷. Dotyczy również zakupów poniżej 30 000 euro, nieobjętych przepisami PZP (wyższych jednak niż 10 000 zł, chyba że poniżej tej kwoty zastosowanie znajdą aspekty społeczne).

W zarządzeniu Prezydenta Wrocławia wskazuje się, aby klauzule zastosować w szczególności do następujących zakupów usług i robót budowlanych:

1. usługi restauracyjne dotyczące podawania gotowych posiłków (gastronomiczne i cateringowe),
2. usługi reklamowe,
3. usługi poligraficzne,
4. usługi związane z utrzymaniem czystości i sprzątaniem budynków,
5. usługi związane z utrzymaniem i porządkowaniem terenów zewnętrznych,
6. usługi remontowe i wykończeniowe wewnątrz,
7. oczyszczanie ulic i chodników w okresie letnim i zimowym,
8. utrzymywanie terenów zieleni,
9. usługi społeczne oraz inne szczególne usługi, zgodnie z załącznikiem do dyrektywy,
10. roboty budowlane w rozumieniu art. 2 ust. 8 ustawy Pzp.

Oczywiście katalog nie jest zamknięty i wskazuje tylko priorytetowe wskazania władz miasta. Można zatem traktować go jako minimum, które wymaga analizy w trakcie konstruowania planu, zaś zgodnie z Regulaminem narzędzia społeczne (klauzule społeczne) winne być stosowane we wszystkich rodzajach zamówień (z wyjątkiem zakupu towarów).

⁷ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2015 r. w sprawie kwot wartości zamówień oraz konkursów, od których jest uzależniony obowiązek przekazywania ogłoszeń Urzędowi Publikacji Unii Europejskiej (tj. Dz. U. z 2017 poz. 1880). Obecnie jest to kwota 209 000 euro – dla dostaw lub usług, oraz 5 225 000 euro – dla robót budowlanych.

Kierownik jednostki organizacyjnej Zamawiającego przedstawia propozycję wskazania w planie postępowań kwestii społecznie odpowiedzialnych zamówień do Departamentu Spraw Społecznych, który konsultuje go z Grupą Dialogu Społecznego ds. ekonomii społecznej i społecznie odpowiedzialnego biznesu. Do dyskusji pozostaje, czy na etapie planu postępowań powinny zostać doprecyzowane poszczególne tryby. Przy pierwszych planowaniach należy raczej wskazywać ogólnie kwestie zastosowania społecznych zamówień, doprecyzowanie natomiast powinno nastąpić w przypadku zapowiedzi zamówienia zastrzeżonego. W następnych latach okaże się, na ile można doprecyzowywać poszczególne tryby na poziomie planu postępowań.

Wszystkie informacje o wskazaniu społecznie odpowiedzialnych zamówień, w tym zamówień zastrzeżonych, powinny zostać przekazane do Departamentu Spraw Społecznych i zamieszczone na stornie internetowej dla wykonawców.

• • •
**Procedura
przygotowań**

Zgodnie z Regulaminem, przy przygotowywaniu planu oraz przed wszczęciem postępowania o udzielenie zamówienia publicznego na usługi i roboty budowlane zlecający powinien zweryfikować możliwość zastosowania odpowiedniej klauzuli społecznej, biorąc pod uwagę w szczególności cel i spodziewane korzyści społeczne zastosowania danej klauzuli, koszty oraz możliwości spełnienia tych wymogów przez potencjalnych wykonawców. Tym samym mamy do czynienia z dwiema kwestiami:

- sensu i rodzaju wprowadzania wymogów społecznych,
- możliwości pojawienia się wnioskodawców spełniających warunki klauzuli, zwłaszcza w zakresie zamówień zastrzeżonych.

Oczywiście należy pamiętać, że wymogi społeczne mogą przejawiać się w najróżniejszy sposób, co oznacza, że prawie do każdego zakupu usługi jesteśmy w stanie sformułować jakiś rodzaj zobowiązania dla wykonawcy z oczywistą korzyścią dla osób bezrobotnych, osób z niepełnosprawnością czy też dla spółdzielni socjalnych i innych przedsiębiorstw społecznych. W istocie w większości zamówień można stosować rozmaite klauzule i narzędzia społeczne dopasowane do określonych sytuacji.

Druga kwestia, równie istotna kwestia w kontekście zamówień zastrzeżonych, to odpowiedź na pytanie, czy znajdziemy odpowiednią liczbę potencjalnych wykonawców do realizacji zamówienia. W tym przypadku, przed wpisaniem do planu postępowań lub przed sformułowaniem dokumentacji przetargowej, należy skonsultować się z Departamentem Spraw Społecznych, który w uzgodnieniu z Grupą Dialogu Społecznego ds. ekonomii społecznej i społecznie odpowiedzialnego biznesu będzie mógł autorytatywnie stwierdzić, czy wprowadzenie zamówienia zastrzeżonego w danym zamówieniu daje nam szansę na posiadanie potencjału ekonomicznego i odpowiedniej liczby ewentualnych wykonawców.

W przypadku, gdy zlecający w wyniku powyższej procedury (weryfikacji) uzna, że zastosowanie klauzul społecznych i kryterium społecznego jest niemożliwe, jest on zobowiązany uzasadnić odstępianie od stosowania klauzul społecznych i kryterium społecznego, o których mowa w § 3 ust. 2 pkt. 1-3 Regulaminu. Wskazuje się przy tym, że w przypadku zamówień realizowanych samodzielnie przez

zlecającego (np. jednostkę organizacyjną posiadającą osobowość prawną czy jednostkę organizacyjną realizującą samodzielnie zamówienia/zakupy), uzasadnienie odstąpienia od zastosowania narzędzi społecznych/klauzuli należy wykazać w dokumentacji zamówienia w dokumentach zamówienia.

Ponadto każdorazowo uzasadnienie odstąpienia od zastosowania klauzuli społecznej/kryterium społecznego musi zostać zamieszczone w zestawieniu (tabeli) – załączniku nr 1 do Regulaminu – zestawienie dotyczące postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, których wartość nie przekracza kwoty określonej na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych zawierające klauzule społeczne.

Warto przy tym wskazać, że (zgodnie z § 3 ust. 2 i 3 Regulaminu) za spełnienie warunku zastosowania klauzuli społecznej/aspektów społecznych uznać należy zastosowanie przynajmniej jednego z narzędzi wskazanych w Regulaminie, tj.:

1. klauzuli społecznej, tzw. zatrudnieniowej,
2. klauzuli społecznej, tzw. zastrzeżonej,
3. kryterium społecznego,
4. obowiązkowej klauzuli pracowniczej.

Zawarcie i zastosowanie jednego z powyżej wskazanych narzędzi (np. art. 22 ust. 2 ustawy PZP czy też art. 15a ustawy o spółdzielniach socjalnych albo klauzuli pracowniczej) wypełnia wskazania Regulaminu.

• • • Klauzula pracownicza

Poniżej przedstawimy różne możliwości stosowania społecznie odpowiedzialnych zamówień, które można stosować bez szkody dla przedsiębiorców. Należy jednak przypomnieć o dwóch kwestiach zasadniczych, co do których nie ma alternatyw ani prób omijania tematu, związanych z kwestią minimalnych standardów w realizacji zadań publicznych. Pierwsza związana jest zapisami art. 29 ust. 3 ustawy - Prawo zamówień publicznych. Przepis ten stwierdza, iż:

Zamawiający określa w opisie przedmiotu zamówienia na usługi lub roboty budowlane wymagania zatrudnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane przez zamawiającego czynności w zakresie realizacji zamówienia, jeżeli wykonanie tych czynności polega na wykonywaniu pracy w sposób określony w art. 22 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 917 z późn. zm).

Trzeba pamiętać, że przepis ten jest bezwzględnie obowiązujący. Oznacza to, że każdy zamawiający niezależnie od zastosowania klauzul społecznych musi określić, które czynności w ramach zamówienia muszą być realizowane na podstawie umowy o pracę. Jest to bardzo istotne (wręcz kluczowe) w związku z różnicami w oferowanej cenie czy łącznym koszcie zamówienia. Koszt pracownika zatrudnionego na umowę o pracę może być oczywiście nieco wyższy z uwagi na wiele elementów, poczynając od kwestii medycyny pracy, urlopu, zwolnień (choroby), poprzez podatki i składki na ubezpieczenia, a na dostarczeniu odzieży ochronnej i szkoleń BHP kończąc.

Zgodnie z art. 22. § 1 Kodeksu pracy, przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju:

- na rzecz pracodawcy i
- pod jego kierownictwem oraz
- w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca – do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem.

Zgodnie z tymi warunkami zatrudnienie spełniające powyższe jest zatrudnieniem na podstawie stosunku pracy, bez względu na nazwę zawartej przez strony umowy. Co więcej, niedopuszczalne jest zastąpienie umowy o pracę umową cywilno-prawną przy spełnieniu powyższych warunków.

Teraz do zamawiających należy określenie i wskazanie, które elementy (lub całość) realizacji zamówienia wymaga zatrudnienia na umowy o pracy. Tylko tyle i aż tyle.

Oczywiście należy zdawać sobie sprawę, że są sytuacje wątpliwe. Dlatego też musimy mieć tu stały kontakt z prawnikiem, który na podstawie dotychczasowego orzecznictwa KIO i wyjaśnień UZP pozwoli nam dookreślić wymogi.

Zamawiający wymaga zatrudnienia na podstawie umowy o pracę przez wykonawcę lub podwykonawcę osób wykonujących wskazane poniżej czynności w trakcie realizacji zamówienia:

1. W trakcie realizacji zamówienia zamawiający uprawniony jest do wykonywania czynności kontrolnych wobec wykonawcy odnośnie spełniania przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane w punkcie 1 czynności. Zamawiający uprawniony jest w szczególności do żądania oświadczeń i dokumentów w zakresie potwierdzenia spełnienia ww. wymogów i dokonywania ich oceny,
2. W trakcie realizacji zamówienia na każde wezwanie zamawiającego w wyznaczonym w tym wezwaniu terminie wykonawca przedłoży zamawiającemu wskazane poniżej dowody w celu potwierdzenia spełnienia wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę przez wykonawcę lub podwykonawcę osób wykonujących wskazane w punkcie 1 czynności w trakcie realizacji zamówienia:
  - **oświadczenie wykonawcy lub podwykonawcy** o zatrudnieniu na podstawie umowy o pracę osób wykonujących czynności, których dotyczy wezwanie zamawiającego. Oświadczenie to powinno zawierać w szczególności: dokładne określenie podmiotu składającego oświadczenie, datę złożenia oświadczenia, wskazanie, że objęte wezwaniem czynności wykonują osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę wraz ze wskazaniem liczby tych osób, rodzaju umowy o pracę i wymiaru etatu oraz podpis osoby uprawnionej do złożenia oświadczenia w imieniu wykonawcy lub podwykonawcy;
  - **zaświadczenie właściwego oddziału ZUS**, potwierdzające opłacanie przez wykonawcę lub podwykonawcę składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne z tytułu zatrudnienia na podstawie umów o pracę za ostatni okres rozliczeniowy;
3. Z tytułu niespełnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane w punkcie 1. czynności zamawiający przewiduje sankcję w postaci obowiązku zapłaty przez wykonawcę kary umownej w wysokości określonej w istotnych postanowieniach umowy w sprawie zamówienia publicznego.

Nie złożenie przez wykonawcę w wyznaczonym przez zamawiającego terminie żądanych przez zamawiającego dowodów w celu potwierdzenia spełnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę traktowane będzie jako niespełnienie przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane w punkcie 1. czynności.

Druga kwestia, na którą należy zwrócić uwagę, to kwestia kosztów pracy, która jest nieustannym problemem polskich zamówień publicznych. Niestety problem zaniżania kosztów pracy jest jednym z najpowszechniejszych w polskim systemie zamówień publicznych.

Należy bezwzględnie pamiętać i wskazać, że zamawiający może zwrócić się do wykonawcy o przedstawienie kalkulacji kosztów pracy, których wartość przyjęta do ustalenia ceny nie może być niższa od minimalnego wynagrodzenia za pracę albo minimalnej stawki godzinowej, ustalonych na podstawie przepisów ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2018 r. poz. 2177).

Uwaga: Zgodnie z Par.3 pkt. 3 Zarządzenia Prezydenta stosowanie klauzuli pracowniczej jest obowiązkowe, z wyjątkiem zakupów towarów.

• • •
**Dzielenie
zamówień**

Istotną kwestią, na którą warto zwrócić uwagę, jest możliwość dzielenia zamówień zgodnie z art. 36aa Prawa Zamówień Publicznych. Zgodnie z tym przepisem zamawiający może podzielić zamówienie publiczne na części, określając zakres i przedmiot tych części. Zamawiający ma obowiązek wskazania w protokole zamówienia powodów, dla których nie dokonał podziału zamówienia na części.

W takim przypadku, zamawiający określa, czy ofertę można składać w odniesieniu do jednej, kilku lub wszystkich części zamówienia w ogłoszeniu o zamówieniu, w specyfikacji istotnych warunków zamówienia, w zaproszeniu do potwierdzenia zainteresowania lub ogłoszeniu o ustanowieniu systemu kwalifikowania wykonawców (dot. zamówień sektorowych), a także w zaproszeniu do składania ofert lub w zaproszeniu do negocjacji.

Zamawiający może określić w ogłoszeniu o zamówieniu, w specyfikacji istotnych warunków zamówienia, w zaproszeniu do potwierdzenia zainteresowania lub w ogłoszeniu o ustanowieniu systemu kwalifikowania, a także w zaproszeniu do składania ofert lub do negocjacji, maksymalną liczbę części zamówienia, na które może zostać udzielone zamówienie jednemu wykonawcy.

Warto to zatem rozważyć – w kontekście budowania lokalnego rynku. Nie uprawnia to jednak do podziału zamówienia na mniejsze części poniżej 30 tys. euro. Nadal będzie to jedno zamówienie.

III.2. Kryterium społeczne

Zgodnie z art. Art. 91 ustawy Prawo zamówień publicznych zamawiający wybiera ofertę najkorzystniejszą na podstawie kryteriów oceny ofert określonych w specyfikacji istotnych warunków zamówienia. Kryteriami oceny ofert są cena lub

koszt, albo cena lub koszt i inne kryteria odnoszące się do przedmiotu zamówienia, w szczególności wskazuje się sześć dodatkowych kategorii. Jedną z nich są aspekty społeczne, w tym:

- integracja zawodowa i społeczna, osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych,
- dostępność dla osób niepełnosprawnych lub
- uwzględnianie potrzeb użytkowników.
- Jeśli chodzi o osoby będące członkami grup społecznie marginalizowanych, to następuje tu odwołanie do art. 22 ustawy – Prawo zamówień publicznych. Są to w szczególności:

- osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych
- bezrobotni w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- osoby pozbawione wolności lub zwalnianych z zakładów karnych, o których mowa w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, mających trudności w integracji ze środowiskiem;
- osoby z zaburzeniami psychicznymi w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego;
- osoby bezdomne w rozumieniu ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- osoby, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ;
- osoby do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadających status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia;
- osoby będących członkami mniejszości znajdującej się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności będących członkami mniejszości narodowych i etnicznych w rozumieniu ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym.

W przypadku stosowania preferencji prozatrudnieniowych możemy zatem wprowadzić kryterium odnoszące się do integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Należy przy tym pamiętać, że art. 22 ustawy Prawo zamówień publicznych wskazuje jedynie przykładowy katalog osób zagrożonych wykluczeniem społecznym („w szczególności”). Zamawiający może samodzielnie określić katalog osób wymagających szczególnego wsparcia. W tym celu można posłużyć się definicją osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym z Wytucznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020⁸. Są to:

⁸ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/projekt-wytucznych-w-zakresie-realizacji-przedsiwziec-w-obszarze-wlaczania-spolecznego-i-zwalczania-ubostwa-z-wykorzystaniem-srodkow-efs-i-efrr-na-lata-2014-2020/>.

- a. osoby lub rodziny korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej zgodnie z ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej lub kwalifikujące się do objęcia wsparciem pomocy społecznej, tj. spełniające co najmniej jedną z przesłanek określonych w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- b. osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. zatrudnieniu socjalnym;
- c. osoby przebywające w pieczy zastępczej lub opuszczające pieczę zastępczą oraz rodziny przeżywające trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- d. osoby nieletnie, wobec których zastosowano środki zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości zgodnie z ustawą z dnia 26 października 1982 r. postępowaniu w sprawach nieletnich;
- e. osoby przebywające w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, o których mowa w.);
- f. osoby z niepełnosprawnością – osoby z niepełnosprawnością w rozumieniu Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020 lub uczniowie/dzieci z niepełnosprawnościami w rozumieniu Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020;
- g. członkowie gospodarstw domowych sprawujący opiekę nad osobą z niepełnosprawnością, o ile co najmniej jeden z nich nie pracuje ze względu na konieczność sprawowania opieki nad osobą z niepełnosprawnością;
- h. osoby niesamodzielne;
- i. osoby bezdomne lub dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań w rozumieniu Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020;
- j. osoby odbywające kary pozbawienia wolności;
- k. osoby korzystające z Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa.

Weryfikacja kryteriów zagrożenia wykluczeniem społecznym może odbywać się na podstawie obowiązku posiadania zaświadczenia wystawionego przez ośrodek pomocy społecznej, Wrocławskie Centrum Integracji bądź instytucję opieki zdrowotnej. Zaświadczenie niezbędne jest w przypadku kontroli przez Zamawiającego.

Kryterium wynosi np. maksymalnie 10 punktów procentowych. Zamawiający dokonuje oceny na podstawie oświadczenia wykonawcy o zatrudnieniu w związku zamówieniem określonej liczby członków grup społecznie marginalizowanych. Zamawiający weźmie pod uwagę zarówno pracowników zatrudnionych w pełnym wymiarze czasu pracy (pełen etat), jak też pracowników zatrudnianych w wymiarze nie mniejszym niż ½ wymiaru czasu pracy (etaty częściowe). Dla celów obliczeniowych Zamawiający dokona zsumowania etatów częściowych.

Proponowany jest następujący zapis SIWZ w zakresie sposób przyznawania punktów za kryterium:

Liczba pracowników wykonawcy zatrudnionych na podstawie umowy o pracę spośród członków grup społecznie marginalizowanych, w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

$$Z = \frac{Zx}{Z \max} \times 10 \text{ punktów}$$

gdzie:

Z = liczba punktów za kryterium „Liczba pracowników wykonawcy zatrudnionych spośród członków grup społecznie marginalizowanych”, w przeliczeniu na pełnozatrudnionych,

Zx = liczba pracowników wykonawcy zatrudnionych w działalności wykonawcy na podstawie umowy o pracę, w przeliczeniu na pełnozatrudnionych, według stanu na dzień ... r., wynikająca z oferty badanej;

Z max = największa liczba pracowników wykonawcy zatrudnionych spośród członków grup społecznie marginalizowanych, w przeliczeniu na pełnozatrudnionych, wynikający z ofert, które nie podlegają odrzuceniu.

W przypadku udzielania zamówień związanych z aktywizacją zawodową osób realizujących kontrakt socjalny, indywidualny program wychodzenia z bezdomności lub plan usamodzielnienia osoby usamodzielnianej w ramach pieczy zastępczej, w ramach Ośrodków Pomocy Społecznej, Centrum Integracji Społecznej lub organizacji pozarządowej, kryterium może być np. podniesione do 15 punktów procentowych.

III.3. Klauzula społeczna - zatrudnieniowa

Zgodnie z art. 29 ust. 4 Pzp Zamawiający może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia, a dotyczące zatrudnienia członków grup społecznie marginalizowanych, o których mowa w Rozdziale III.2.

Zastosowanie klauzul społecznych, o których mowa w art. 29 ust. 4 Pzp, musi mieć związek z przedmiotem zamówienia. Propozycja komórki organizacyjnej UMW dotycząca zastosowania wskazanych klauzul społecznych powinna być zawarta we wniosku o przygotowanie i przeprowadzenie postępowania, przesłanym do zatwierdzenia do Wydziału Zamówień Publicznych Urzędu Miejskiego Wrocławia.

Należy przy tym pamiętać, że wymagania związane z realizacją zamówienia nie mogą prowadzić do bezpośredniej ani pośredniej dyskryminacji wykonawców pochodzących z państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

W przypadku zastosowania klauzul wskazanych w art. 29 ust. 4 Pzp Zamawiający w ogłoszeniu o zamówieniu (lub zaproszeniu do negocjacji) oraz specyfikacji istotnych warunków zamówienia zawiera informację o ich stosowaniu.

W ramach specyfikacji istotnych warunków zamówienia Zamawiający zamieszcza informacje o:

- a. liczbie osób spośród grup społecznie marginalizowanych i okresie wymaganego zatrudnienia tych osób,

- b. sposobie dokumentowania zatrudnienia osób,
- c. uprawnieniach Zamawiającego w zakresie kontroli spełniania przez wykonawcę wymagań, o których mowa w art. 29 ust. 4, oraz sankcjach z tytułu niespełnienia tych wymagań.

Zapis w ogłoszeniu o zamówieniu (lub zaproszeniu do negocjacji) może przyjąć następujące brzmienie:

„Warunkiem realizacji zamówienia jest, by Wykonawca zatrudnił ... osób bezrobotnych, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy lub właściwych przepisach państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania”.

Zapisy w specyfikacji istotnych warunków zamówienia mogą przyjąć następujące brzmienie:

„Warunkiem realizacji zamówienia jest, by Wykonawca zatrudnił ... osób bezrobotnych, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy lub właściwych przepisach państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania. Zatrudnienie winno nastąpić na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę, w rozumieniu ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (tj. Dz.U. 2018 poz. 917,) lub właściwych przepisów państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania. Wymagany okres zatrudnienia osób rozpoczyna się ... (wstawić datę dzienną lub inaczej sprecyzować początek okresu, co do zasady zgodnie z datą rozpoczęcia realizacji 7 zamówienia), a kończy ... (wstawić datę dzienną lub inaczej sprecyzować koniec okresu, co do zasady zgodnie z datą zakończenia realizacji zamówienia)”.

Dodatkowo Zamawiający może określić minimalny wymiar zatrudnienia, np. pół etatu czy też pełen etat.

Zgodnie ze stanowiskiem Urzędu Zamówień Publicznych

1. W ramach czynności kontrolnych, prowadzonych w trakcie realizacji zamówienia, Zamawiający jest uprawniony w szczególności do:
  - żądania oświadczeń i dokumentów w zakresie potwierdzenia spełniania ww. wymogów i dokonywania ich oceny,
  - żądania wyjaśnień w przypadku wątpliwości w zakresie potwierdzenia spełniania ww. wymogów,
  - przeprowadzania kontroli na miejscu wykonywania świadczenia.
2. W trakcie realizacji zamówienia na każde wezwanie Zamawiającego w wyznaczonym w tym wezwaniu terminie wykonawca przedłoży Zamawiającemu następujące

dowody w celu potwierdzenia spełnienia wymogu zatrudnienia osób, o których mowa w punkcie ....., tj: .....

- oświadczenie wykonawcy dotyczące wymagań określonych przez Zamawiającego w punkcie 1, w związku z treścią art. 29 ust. 4 pkt 1-4 ustawy Pzp⁹.
- Zamawiający może żądać wyjaśnień w przypadku wątpliwości w zakresie potwierdzenia spełniania ww. wymogów.

Zgodnie z komentarzem Urzędu Zamówień Publicznych, każde oświadczenie powinno zawierać: dokładne określenie podmiotu składającego oświadczenie, datę złożenia oświadczenia, informację o zatrudnieniu do realizacji zamówienia określonej w punkcie 1) grupy osób (zgodnie z wymaganiami zamawiającego) w liczbie wymaganej przez Zamawiającego, podpis osoby uprawnionej do złożenia oświadczenia w imieniu Wykonawcy. W świetle art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 922) nie można żądać podania w oświadczeniu imion i nazwisk identyfikujących osoby: niepełnosprawne; uzależnione od alkoholu; uzależnione od narkotyków lub innych środków odurzających; chorych psychicznie w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego; zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej; uchodźców realizujących indywidualny program integracji w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej.

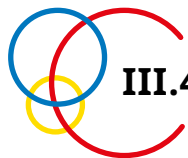
Powyższe oświadczenie Wykonawcy jest podstawowym dowodem potwierdzającym spełnienie wymogu zatrudnienia osób, o których mowa w art. 29 ust. 4 ustawy Pzp. Żądanie dokumentów umożliwiających identyfikację imienia i nazwiska nie jest dopuszczalne w przypadku większości z grup osób wskazanych w art. 29 ust. 4 ustawy Pzp - tj.: niepełnosprawnych, uzależnionych od alkoholu, narkotyków i innych środków odurzających, osób chorych psychicznie, osób zwalnianych z zakładów karnych, uchodźców¹⁰ - bowiem dane te są kwalifikowane jako dane wrażliwe, o których mowa w art. 27 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych. Nie jest zatem możliwe żądanie przez Zamawiającego w stosunku do tych grup osób kopii umów o pracę zawierających imię i nazwisko ww. osób. Brak jest również podstaw do żądania orzeczenia o niepełnosprawności, orzeczenia o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy, zaświadczenia o odbyciu programu psychoterapii uzależnień, zaświadczenia z zakładu opieki zdrowotnej potwierdzającego, że osoba jest osobą uzależnioną od narkotyków lub innych środków odurzających, zaświadczenia zakładu opieki zdrowotnej potwierdzającego, że osoba jest osobą chorą psychicznie, decyzji o nadaniu statusu uchodźcy.

Odnosnie niektórych ze wskazanych w art. 29 ust. 4 ustawy Pzp grup osób, możliwe jest żądanie przez Zamawiającego dokumentów, ponieważ w tych przypadkach nie mamy do czynienia z danymi wrażliwymi np.: młodociani, bezrobotni. W takich przypadkach można przykładowo żądać: kopii umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego, kopii umowy o refundację części kosztów poniesionych na wynagrodzenie, nagrody oraz składki na ubezpieczenia społeczne skierowanych bezrobotnych do 30 roku życia.

⁹ Oświadczenie składane jest na wezwanie Zamawiającego, w którym Zamawiający określi, co do jakich osób i okoliczności ma być złożone.

¹⁰ Patrz pkt 1) lit. c-i niniejszego dokumentu.

Należy pamiętać, że każda przedkładana umowa powinna zostać zanonimizowana w sposób zapewniający ochronę danych osobowych pracowników, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych.

III.4. Klauzula społeczna zastrzeżona

Zgodnie z art. 22 ust. 2 Zamawiający może zastrzec w ogłoszeniu o zamówieniu, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie zakłady pracy chronionej lub wykonawcy, których głównym celem, lub głównym celem ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, jest społeczna i zawodowa integracja osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych, o których mowa w części III.2.

Podjęcie decyzji o zastosowaniu klauzuli, o której mowa w art. 22 ust. 2 Pzp nie może prowadzić do nadmiernego utrudnienia uczciwej konkurencji pomiędzy wykonawcami zdolnymi do realizacji zamówienia. Propozycja komórki organizacyjnej dotycząca zastosowania wskazanej klauzuli społecznej powinna być zawarta we wniosku o przygotowanie i przeprowadzenie postępowania, przesłanym do zatwierdzenia w Departamencie Polityki Społecznej w porozumieniu z Wydziałem Zamówień Publicznych.

Zamawiający decyduje o stosowaniu klauzuli, o której mowa w art. 22 ust. 2 Pzp, po uprzednim przeprowadzeniu analizy rynku z uwzględnieniem specyfiki i charakteru przedmiotu zamówienia.

W przypadku zastosowania w postępowaniu o udzielenie zamówienia klauzuli wskazanej w art. 22 ust. 2 Pzp Zamawiający każdorazowo zamieszcza informację o jej stosowaniu w ogłoszeniu o zamówieniu (lub zaproszeniu do negocjacji) oraz specyfikacji istotnych warunków zamówienia.

Miejscem właściwym do zawarcia informacji o stosowaniu klauzuli, o której mowa w art. 22 ust. 2 Pzp, jest specjalne oświadczenie znajdujące się we wzorze określonym w Załączniku nr 1 do Rozporządzenia Ministra Rozwoju z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie wzorów ogłoszeń zamieszczanych w Biuletynie Zamówień Publicznych (Dz.U. z 2016 r. poz. 1127). Oświadczenie brzmi następująco:

O zamówienie mogą ubiegać się wyłącznie zakłady pracy chronionej oraz wykonawcy, których działalność, lub działalność ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych

tak   nie

Należy podać minimalny procentowy wskaźnik zatrudnienia osób należących do jednej lub więcej kategorii, o których mowa w art. 22 ust. 2 ustawy Pzp, nie mniejszy niż 30%, osób zatrudnionych przez zakłady pracy chronionej lub wykonawców albo ich jednostki: [.....] %

Zgodnie z § 11 Rozporządzenia Ministra Rozwoju z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie rodzajów dokumentów, jakich może żądać zamawiający od wykonawcy w postępowaniu o udzielenie zamówienia¹¹ (Dz. U. z późn. zmianami), w przypadku, o którym mowa w art. 22 ust. 2 ustawy Prawo zamówień publicznych, zamawiający może żądać:

1. decyzji w sprawie przyznania statusu zakładu pracy chronionej lub zakładu aktywności zawodowej, o której mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511, z późn. zm.), lub innych dokumentów potwierdzających status wykonawcy jako zakładu pracy chronionej lub potwierdzających prowadzenie przez Wykonawcę, lub przez jego wyodrębnioną organizacyjnie jednostkę, która będzie realizowała zamówienie publiczne, działalności obejmującej społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych;
2. oświadczenia potwierdzającego procentowy wskaźnik zatrudnienia osób należących do jednej lub więcej kategorii, o których mowa w art. 22 ust. 2 ustawy, zatrudnionych przez zakłady pracy chronionej lub Wykonawcę lub jego wyodrębnioną organizacyjnie jednostkę, która będzie realizowała zamówienie;
3. zaświadczeń, o których była mowa w pkt. III.3.

Zamawiający wyklucza z udziału w postępowaniu wykonawców, którzy nie wykazali spełnienia warunku udziału polegającego na zatrudnianiu wymaganej liczby osób członków grup społecznie marginalizowanych.

Zamawiający nie stosuje klauzuli, o której w art. 22 ust. 2 Pzp, jeżeli w wyniku analizy rynku nie uprawdopodobni, że na rynku istnieją co najmniej 2 podmioty zdolne do realizacji zamówienia zatrudniające ponad 30% osób spośród członków grup społecznie marginalizowanych.

III.5. Zamówienie zastrzeżone dla spółdzielni socjalnych

Zgodnie z §. 4 Regulaminu zamawiający/zlecający może również zastrzec, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie spółdzielnie socjalne, działające na podstawie ustawy lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Przepis ten ma umocowanie prawne w art. 15a ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych¹².

Regulacja ta ma trzy warunki:

1. zamówienie nie może przekroczyć równowartości 30 tys. euro;
2. informacja o zastrzeżeniu, o którym mowa w ust. 1, musi znaleźć się we wniosku o uruchomienie procedury udzielenia zamówienia publicznego oraz w odpowiednich dokumentach postępowania o udzielenie zamówienia publicznego;
3. wybór Wykonawcy spośród spółdzielni socjalnych musi się odbyć z uwzględnieniem przepisów art. 44 ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach

¹¹ <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160001126>.

¹² <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20060940651>.

publicznych, tj. w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasad: uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów, optymalnego doboru metod i środków służących osiągnięciu założonych celów oraz w sposób umożliwiający terminową realizację zadań i w wysokości i terminach wynikających z wcześniej zaciągniętych zobowiązań.

Zastosowanie tego przepisu powinno zostać poprzedzone rozeznaniem rynku odnośnie udziału spółdzielni socjalnych w branżach objętych zakupami towarów i usług. Można tego dokonać np. poprzez stronę prowadzoną przez Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej: <http://kupujespolecznie.pl/shop/>

Zapytanie ofertowe

W związku z art. 4 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1986 z późn. zm.) oraz na podstawie art. 15a ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 roku o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2018 poz. 1205) zwracamy się z zapytaniem ofertowym o cenę usługi: (...)

4. Wykonawcy: Zamawiający na podstawie art. 15a ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 roku o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2018 poz. 1205) zastrzega, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie spółdzielnie socjalne, działające na podstawie ustawy o spółdzielniach socjalnych lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego; (...)

7. Wymagane dokumenty w przedmiotowym postępowaniu:

Aktualny odpis z Krajowego Rejestru Sądowego potwierdzający, iż wykonawca ubiegający się o udzielenie zamówienia jest spółdzielnią socjalną w rozumieniu ustawy o spółdzielniach socjalnych.

III.6. Obowiązek sprawozdawczy zlecających

Każdy zlecający zobowiązany jest do przesłania:

1. do dnia 15 lipca i
2. do dnia 15 stycznia

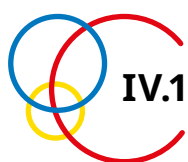
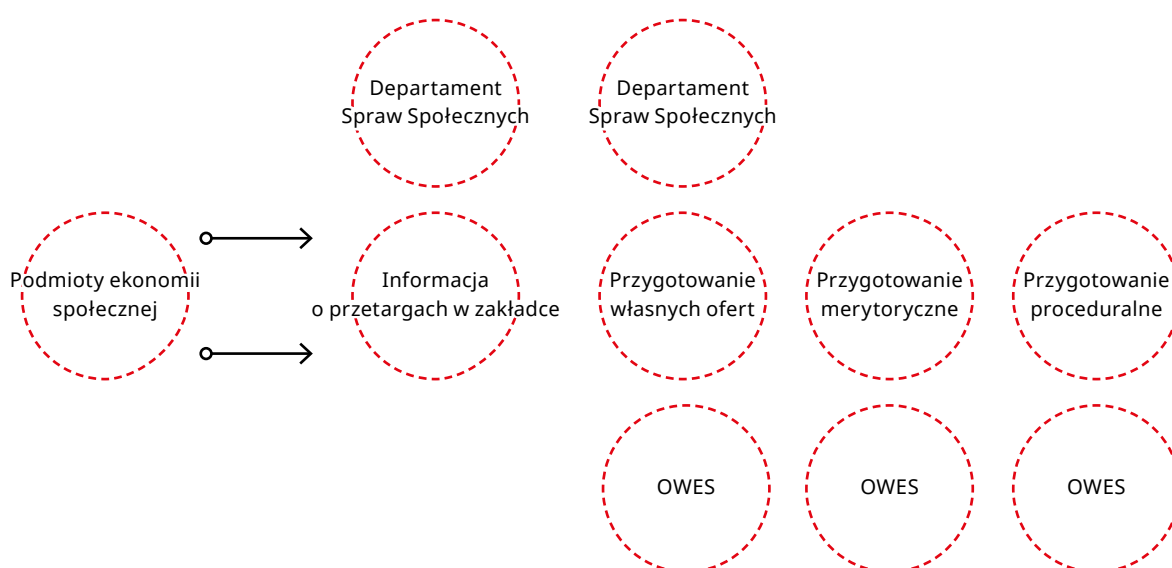
następującego po roku, w którym udzielono zamówień, do Departamentu Spraw Społecznych zestawienia dotyczącego postępowań o udzielenie zamówienia publicznego zawierających klauzule społeczne, w ramach których udzielono zamówień. Zestawienie sporządzane jest według niżej zamieszczonego wzoru (stanowiącego załącznik regulaminu) i obejmuje postępowania o udzielenie zamówienia publicznego oraz zakupów.

	Nazwa komórki organizacyjnej UMW/ miejskiej jednostek organizacyjnej									
		Zestawienie dotyczące postępowań o udzielenie zamówienia publicznego których wartość nie przekracza kwoty określonej na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych zawierające klauzule społeczne								
				za okres: I półrocze .....r. / rok						
Lp.	Przedmiot zamówienia	Liczba przeprowadzonych przetargów (1) i postępowań do 30 tys. euro (2) 1- przetarg, 2- postępowanie	Wartość zamówienia brutto	Zastosowana klauzula społeczna				Odstąpienie od stosowania klauzul, uzasadnienie	Zatrudnione osoby (Liczba) zgodnie z art.. 22 ust 2 PZP	Wartość naliczanych kar (Wykonawca)
				tw. Pracownicza - art. 22 ust. 1 Kodeksu Pracy	tw. zatrudnieniowa	tw. zastrzeżeniowa	kryterium społeczne			
				ilość osób zatrudnionych lub tak/nie	ilość osób zatrudnionych lub tak/nie	ilość osób zatrudnionych lub tak/nie	ilość osób zatrudnionych lub tak/nie			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
			0,00	0	0	0	0		0	0,00
Suma			0	0	0	0	0		0	0
				Akceptacja dyrektora komórki organizacyjnej Urzędu Miejskiego Wrocławia/ kierownika miejskiej jednostki organizacyjnej						
(imię i nazwisko, adres e-mail, nr telefonu)										

IV. Przewodnik dla wykonawców

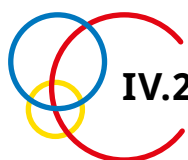
Część przewodnika adresowana do podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych, którzy są bezpośrednim podmiotem działań miasta i podmiotów wspierających.

IV.1. Gromadzenie wiedzy o ofertach

Na miejskiej stronie internetowej uruchomiona zostanie zakładka, której celem będzie stopniowe stworzenie bazy wiedzy skupiającej wszelkie przydatne informacje, zarówno dla pracowników samorządowych, jak i dla podmiotów ekonomii społecznej. Istotnym elementem będzie gromadzenie wiedzy (linków) o planach zamówień oraz zamówieniach spełniających kryteria społecznie odpowiedzialnych zamówieniach. Nie ulega wątpliwości, że zgromadzenie takiej wiedzy w jednym miejscu stanowi niezwykle przydatne narzędzie dla podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych. Pozwala to, dzięki znajomości planów zamówień, na zaplanowanie kalendarza swoich działań i przygotowanie się do ich ewentualnej realizacji.

Informacja ta możliwa jest do uzyskania samodzielnie. Do rozważenia pozostaje w przyszłości rozsyłanie newslettera do zalogowanych na stronie podmiotów ekonomii społecznej. Ważna będzie również współpraca Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej z podmiotami, zwłaszcza w zakresie informowania o ciekawych ofertach do realizacji (w tym motywowanie do szukania zamówień i składania ofert) oraz pomocy w opracowaniu i składaniu ofert.

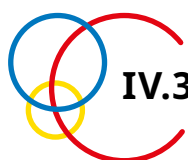

IV.2. Przygotowywanie własnych ofert

Drugim elementem odnoszącym się do roli zakładki na stronie internetowej jest w przyszłości baza informacyjna podmiotów ekonomii społecznej dla zamawiających, umożliwiająca zorientowanie się zamawiających w ofertach podmiotów.

Dlatego należy starannie przedstawić ofertę odnoszącą się do zakresu własnych działań oraz możliwej skali ich realizacji. W zakładce powinno być przekierowanie do strony internetowej lub facebooka podmiotu, ale koniecznie do miejsca, w którym potencjalny klient dowie się o szczegółach działania ekonomicznego naszego podmiotu. Warto wskazywać naszych dotychczasowych kontrahentów czy wybranych klientów. Przygotowanie profesjonalnej oferty stanowi jeden z zakresów działań Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej i tam należy się udać z wnioskiem o takie wsparcie.

Dodatkowo należy zadbać, żeby nasz podmiot – jeżeli spełnia warunki – znalazł się na liście przedsiębiorstw społecznych prowadzonej przez DESiS MRPiPS oraz znajdował się na stronie prowadzonej przez Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej: kupujespolecznie.pl.

IV.3. Przygotowywanie merytoryczne do zamówień

Dzięki ścisłej współpracy z Wrocławskim Centrum Integracji oraz Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej możemy przygotować się do realizacji planowanych zamówień, również w kontekście merytorycznym. W przypadku, gdy realizacja danego zamówienia wymaga dodatkowych pracowników, możemy skontaktować się z Wrocławskim Centrum Integracji (może nam zaproponować osoby objęte indywidualnymi programami integracji, które zostaną przygotowane zawodowo pod nasze potrzeby). Jeżeli zaś potrzebujemy przygotować zawodowo lub kompetencyjnie naszych dotychczasowych pracowników, możemy zwrócić się do Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej, który powinien nam takie szkolenie lub doradztwo udostępnić. Podobnie w sytuacji, gdy potrzebujemy wsparcia doradczego w zakresie realizacji danego zadania (jak je realizować, jakie narzędzia potrzebujemy, jak skalkulować usługę) – w takim wypadku pomoże nam Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej.

• • •
**Ścisła współpraca
 z WCI i OWES**

IV.4. Przygotowywanie proceduralne do zamówień

Udział w zamówieniach publicznych oraz zlecaniu zadań w trybie działalności pożytku publicznego wymaga posiadania wiedzy o przepisach i obowiązujących procedurach prawnych. Dlatego w każdym podmiocie powinna być osoba, która specjalizuje się w tej tematyce. Niezależnie od udzielonego wsparcia z zewnątrz, istotne jest, aby podmiot dysponował właściwymi kompetencjami. Brak takich umiejętności często stoi na przeszkodzie w zdobywaniu zleceń.

• • •
**Szkolenia
i doradztwo OWES**

Dlatego niezbędne będzie zorganizowanie cyklicznych szkoleń dla podmiotów ekonomii społecznej (na podstawie porozumienia pomiędzy miastem i OWES), o których przedstawiciele podmiotów ekonomii społecznej będą informowani. Szkolenia odbywać się powinny co sześć miesięcy. Ponadto podmiotom zostanie zapewnione bieżące doradztwo OWES w zakresie zamówień publicznych, w tym:

- motywowanie do szukania zamówień i składania ofert przez przedsiębiorstwa społeczne, w procedurach zamówień publicznych, w tym społecznie odpowiedzialnych zamówieniach publicznych,
- pomoc w opracowaniu i składaniu ofert przez przedsiębiorstwa społeczne,
- monitorowanie wyników postępowań. 🗝

Aneks 1

Zarządzenie Nr 10639/18 Prezydenta Wrocławia z dnia 8 października 2018 r. w sprawie stosowania klauzul społecznych

Zarządzenie Nr 10639/18
Prezydenta Wrocławia
z dnia 8 października 2018 r.

w sprawie stosowania klauzul społecznych w procedurze zamówień publicznych, których wartość nie przekracza kwoty określonej na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych.

Na podstawie art. 31, art. 33 ust. 3 i 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2018 r. poz. 994, 1000, 1349, 1432) oraz art. 22 ust. 2, art. 29 ust. 4 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1579 i 2018 oraz Dz. U. z 2018 r. poz. 1560, 1603, 1669, 1593) zarządzam co następuje:

§ 1. W celu realizacji „Strategii Wrocław 2030”, w tym aktywizacji społeczno-zawodowej i integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, poprawy jakości życia mieszkańców oraz realizacji zrównoważonej polityki społecznej i rozwoju gospodarczego, zaleca się komórkom organizacyjnym Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz miejskim jednostkom organizacyjnym stosowanie klauzul społecznych dla zamówień publicznych, których wartość nie przekracza kwoty określonej na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych.

§ 2. Zasady postępowania w zakresie stosowania klauzul społecznych, o których mowa w § 1, określa „Regulamin postępowania w zakresie stosowania klauzul społecznych w procedurze zamówień publicznych, których wartość nie przekracza kwoty określonej na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych, realizowanych przez komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego Wrocławia i miejskie jednostki organizacyjne”, stanowiący załącznik nr 1 do niniejszego zarządzenia.

§ 3. Nadzór nad wykonaniem zarządzenia powierza się dyrektorowi Departamentu Spraw Społecznych, a w zakresie stosowania postanowień niniejszego zarządzenia

przez komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego Wrocławia w porozumieniu z dyrektorem Wydziału Zamówień Publicznych Urzędu Miejskiego Wrocławia.

§ 4. Wykonanie zarządzenia powierza się dyrektorom komórek organizacyjnych Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz kierownikom miejskich jednostek organizacyjnych.

§ 5. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Prezydent Wrocławia
Rafał Dutkiewicz

Załącznik do zarządzenia nr 10639/18 Prezydenta Wrocławia z dnia 8 października 2018 r.

Regulamin postępowania w zakresie stosowania klauzul społecznych w procedurze zamówień publicznych, których wartość nie przekracza kwoty określonej na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych, realizowanych przez komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego Wrocławia i miejskie jednostki organizacyjne

§ 1

Postanowienia ogólne

Ilekcroć w Regulaminie jest mowa o:

1. ustawie Pzp – należy przez to rozumieć ustawę z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych z późniejszymi zmianami;
2. klauzuli społecznej – należy przez to rozumieć dodatkowe wymogi względem wykonawców, wynikające z ustawy Pzp;
3. klauzuli społecznej, tzw. pracowniczej – należy przez to rozumieć klauzulę społeczną, dotyczącą zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane przez zamawiającego czynności w zakresie realizacji zamówienia w postępowaniu na usługi lub roboty budowlane, jeżeli wykonanie tych czynności polega na wykonywaniu pracy w sposób określony w art. 22 § 1 Kodeksu pracy;
4. klauzuli społecznej, tzw. zatrudnieniowej – należy przez to rozumieć klauzulę społeczną, dotyczącą zatrudnienia osób bezrobotnych, młodocianych, osób z niepełnosprawnościami i innych osób, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2013 r. o zatrudnieniu socjalnym lub we właściwych przepisach państw członkowskich UE lub EOG;
5. klauzuli społecznej, tzw. zastrzeżonej – należy przez to rozumieć klauzulę społeczną dotyczącą zastrzeżenia zamówienia dla zakładów pracy chronionej, spółdzielni socjalnych oraz innych wykonawców, których działalność, lub działalność ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych, w szczególności osób z niepełnosprawnościami, bezrobotnych, osób pozbawionych wolności lub zwalnianych z zakładów karnych,

osób z zaburzeniami psychicznymi, osób bezdomnych, uchodźców oraz członków mniejszości narodowych;

6. kryterium społecznym – należy przez to rozumieć kryterium wyboru ofert odnoszące się do aspektu społecznego, w szczególności w zakresie integracji zawodowej i społecznej osób wymienionych w pkt 5, dostępności dla osób z niepełnosprawnościami lub uwzględniania potrzeb użytkowników;
7. Zlecającym – należy przez to rozumieć komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz miejskie jednostki organizacyjne, tj. jednostki i zakłady budżetowe Wrocławia, działające zgodnie z ustawą o finansach publicznych, utworzone w celu realizacji zadań Miasta zawierające umowy z Wykonawcami.

§ 2

Niniejszy regulamin dotyczy stosowania klauzul społecznych i kryteriów społecznych, zwanych dalej klauzulami społecznymi, w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego oraz zakupów realizowanych przez podmioty wymienione w § 1 pkt 7) zarządzenia, w szczególności do następujących zamówień:

1. usług restauracyjnych dotyczących podawania gotowych posiłków (gastronomiczne i cateringowe),
2. usług reklamowych,
3. usług poligraficznych,
4. usług związanych z utrzymaniem czystości i sprzątnięciem budynków,
5. usług związanych z utrzymaniem i porządkowaniem terenów zewnętrznych,
6. usług remontowych i wykańczania wnętrz,
7. oczyszczania ulic i chodników w okresie letnim i zimowym,
8. utrzymywania terenów zieleni,
9. usług społecznych oraz innych szczególnych usług, zgodnie z załącznikiem do dyrektywy,
10. robót budowlanych w rozumieniu art. 2 ust. 8 ustawy Pzp.

§ 3

Zasady postępowania w zakresie stosowania klauzul społecznych

1. Przed wszczęciem postępowania o udzielenie zamówienia publicznego na usługi i roboty budowlane zlecający powinien zweryfikować możliwość zastosowania odpowiedniej klauzuli społecznej, z zastrzeżeniem ust. 3., biorąc pod uwagę w szczególności cel i spodziewane korzyści społeczne z zastosowania danej klauzuli, koszty oraz możliwości spełnienia tych wymogów przez potencjalnych wykonawców.
2. W postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego na roboty budowlane i usługi zaleca się stosowanie:
  1. klauzuli społecznej, tzw. zatrudnieniowej,
  2. klauzuli społecznej, tzw. zastrzeżonej,
  3. kryterium społecznego.
3. Stosowanie klauzuli pracowniczej jest obligatoryjne.
4. Jeżeli w wyniku przeprowadzonej weryfikacji, o której mowa w ust. 1, zastosowanie klauzul społecznych i kryterium społecznego jest niemożliwe, zlecający zobowiązany jest uzasadnić odstąpienie od stosowania klauzul społecznych i kryterium społecznego, o których mowa w ust. 2 pkt. 1-3.

5. W przypadku zamówień realizowanych samodzielnie przez zlecającego uzasadnienie odstąpienia, o którym mowa w ust. 4, należy udokumentować w dokumentach zamówienia.
6. Zlecający, który w danym zamówieniu zastosował klauzulę pracowniczą bądź klauzulę, o której mowa w art. 29 ust 4 ustawy Pzp winien przewidzieć narzędzia służące weryfikacji ich stosowania, o których mowa w art.36 ust.2 pkt 8a (dotyczy klauzul pracowniczych i pkt 9 (dotyczy klauzuli art. 29 ust. 4 ustawy Pzp, w szczególności w zakresie:
  - a. rodzaju czynności niezbędnych do realizacji zamówienia, które mają być realizowane na podstawie umowy o pracę,
  - b. uprawnień zamawiającego w zakresie kontroli spełniania przez wykonawcę wymagań oraz określenia sankcji z tytułu niespełnienia tych wymagań.

§ 4

1. Zlecający może również zastrzec, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie spółdzielnie socjalne, działające na podstawie ustawy lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, z uwzględnieniem przepisów art. 44 ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.
2. Informacja o zastrzeżeniu, o którym mowa w ust. 1, musi znaleźć się we wniosku o uruchomienie procedury udzielenia zamówienia publicznego oraz w odpowiednich dokumentach postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

§ 5

1. Zlecający powinien w planie zamówień publicznych wskazać te zamówienia, w których przewiduje zastosowanie klauzul społecznych.
2. Zlecający zobowiązany jest do przesłania do dnia 15 lipca i do dnia 15 stycznia roku następującego po roku, w którym udzielono zamówień, do Departamentu Spraw Społecznych zestawienia dotyczącego postępowań o udzielenie zamówienia publicznego zawierających klauzule społeczne, w ramach których udzielono zamówień. Zestawienie sporządzane jest wg wzoru stanowiącego załącznik nr 1 do niniejszego regulaminu i obejmuje postępowania o udzielenie zamówienia publicznego oraz zakupów.
3. Departament Spraw Społecznych przygotowuje zbiorcze zestawienie dotyczące stosowania klauzul społecznych na podstawie informacji przesyłanych przez Zlecających w terminach do dnia 30 lipca i do dnia 30 stycznia roku następującego po roku, w którym udzielono zamówień, wg załącznika nr 2 do niniejszego regulaminu.

Aneks. 2

Program przygotowujący osoby zagrożone wykluczeniem społecznym do podjęcia pracy w podmiotach ekonomii społecznej

Spis treści

1. Wstęp	40
2. Opis procesu rekrutacji do Wrocławskiego Centrum Integracji / centrum integracji społecznej	40
3. A. Ramowy program zajęć reintegracji społeczno-zawodowej przygotowujących do wykonywania zawodu: pracownik remontowo-budowlany	43
3. B. Ramowy program zajęć reintegracji społeczno-zawodowej przygotowujących do wykonywania zawodu: pracownik porządkowo-gospodarczy w tym terenów zielonych	44
3. C. Ramowy program zajęć reintegracji społeczno-zawodowej przygotowujących do wykonywania zawodu: opiekun osoby zależnej	46
4. A. Opis treningu autoprezentacji	47
4. B. Opis treningu komunikacji interpersonalnej	48
4. C. Opis treningu - zarządzanie budżetem i usamodzielniania	49
4. D. Opis treningu radzenia sobie ze stresem	50
4.E. Opis treningu obsługi komputera	50
5. Opis warsztatów przygotowujących do pracy w spółdzielni socjalnej	51

1. Wstęp

Program przygotowujący osoby zagrożone wykluczeniem społecznym do podjęcia pracy w podmiotach ekonomii społecznej został przygotowany w ramach projektu „Społecznie Odpowiedzialny Wrocław”, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Oś priorytetowa: IV. Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, Działanie: 4.3 Współpraca ponadnarodowa.

Celem niniejszego programu jest uzupełnienie realiowanych w centrach integracji społecznej – w przypadku Wrocławia - Wrocławskiego Centrum Integracji, programów reintegrationi społeczno-zawodowej o wiedzę i umiejętności w zakresie pracy w spółdzielniach socjalnych/podmiotach ekonomii społecznej.

Zadania realizowane są zgodnie z ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. 2003 Nr 122 poz. 1143 z póź. zm.)

Przedmiotowy program stanowi integralną część lokalnego programu rozwoju ekonomii społecznej miasta Wrocławia.

2. Opis procesu rekrutacji do Wrocławskiego Centrum Integracji / centrum integracji społecznej.

Proces rekrutacji odbywa się na zasadach określonych w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. 2003 Nr 122 poz. 1143 z póź. zm.) oraz składa się z następujących etapów:

1. Kandydat z własnego wniosku występuje do Wrocławskiego Centrum Integracji (WCI) o przyjęcie do uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez WCI (art. 12 ust. 1 pkt 1) ustawy o zatrudnieniu socjalnym, [dalej: ustawa] – wypełnia w WCI wniosek o uczestnictwo w zajęciach prowadzonych przez Wrocławskie Centrum Integracji wskazując kryterium uczestnictwa (art. 1 ust. 2 ustawy):
  - osoba bezdomna,
  - osoba uzależniona od alkoholu,
  - osoba uzależniona od narkotyków / innych środków odurzających,
  - osoba chora psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,
  - osoba długotrwale bezrobotna w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
  - osoba zarejestrowana w PUP jako bezrobotna bez prawa do zasiłku,
  - osoba zwolniona z zakładu karnego, mająca trudności w integracji ze środowiskiem,
  - w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
  - uchodźca realizujący indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
  - osoba niepełnosprawna, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
  - osoba nieaktywna zawodowo w trudnej sytuacji materialnej,
  - osoba nieaktywna zawodowo borykająca się z problemem ubóstwa, sieroctwa, przemocy w rodzinie,

- osoba nieaktywna zawodowo opuszczająca placówkę opiekuńczo-wychowawczą,
  - osoba nieaktywna zawodowo przejawiająca bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.
- oraz nieposiadanie prawa do (art. 1 ust. 3 ustawy):
- zasiłku dla bezrobotnych,
  - zasiłku przedemerytalnego,
  - świadczenia przedemerytalnego,
  - renty strukturalnej,
  - renty z tytułu niezdolności do pracy,
  - emerytury,
  - nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego.
1. Zakład leczenia odwykowego, powiatowe centrum pomocy rodzinie, ośrodek pomocy społecznej, organizacja pozarządowa lub klub integracji społecznej za zgodą kandydata lub jego przedstawiciela ustawowego występuje do Wrocławskiego Centrum Integracji z wnioskiem o przyjęcia kandydata do uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez Wrocławskie Centrum Integracji (art. 12 ust. 1 pkt 1) ustawy o zatrudnieniu socjalnym, [dalej: ustawa] – składa w WCI wniosek o uczestnictwo kierowanej osoby w zajęciach prowadzonych przez Wrocławskie Centrum Integracji wskazując kryterium uczestnictwa (art. 1 ust. 2 ustawy) wskazując kryterium uczestnictwa (art. 1 ust. 2 ustawy):
- osoba bezdomna,
  - osoba uzależniona od alkoholu,
  - osoba uzależniona od narkotyków / innych środków odurzających,
  - osoba chora psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,
  - osoba długotrwale bezrobotna w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
  - osoba zarejestrowana w PUP jako bezrobotna bez prawa do zasiłku,
  - osoba zwolniona z zakładu karnego, mająca trudności w integracji ze środowiskiem,
  - w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
  - uchodźca realizujący indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
  - osoba niepełnosprawna, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
  - osoba nieaktywna zawodowo w trudnej sytuacji materialnej,
  - osoba nieaktywna zawodowo borykająca się z problemem ubóstwa, sieroctwa, przemocy w rodzinie,
  - osoba nieaktywna zawodowo opuszczająca placówkę opiekuńczo-wychowawczą,
  - osoba nieaktywna zawodowo przejawiająca bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.
- oraz nieposiadanie prawa do (art. 1 ust. 3 ustawy):
- zasiłku dla bezrobotnych,
  - zasiłku przedemerytalnego,
  - świadczenia przedemerytalnego,
  - renty strukturalnej,
  - renty z tytułu niezdolności do pracy,

- emerytury,
  - nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego.
2. Doradca zawodowy i psycholog WCI przeprowadzają podczas bezpośredniej rozmowy z kandydatem badanie motywacji do udziału w programie, deficytów społeczno-zawodowych oraz jego sytuacji życiowej.
  3. WCI występuje na piśmie do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej (dalej: MOPS) zgodnego z miejscem zamieszkania kandydata o zaopiniowanie wniosku o uczestnictwo.
  4. Kandydat zgłasza się do pracownika socjalnego zgodnego z miejscem zamieszkania.
  5. Pracownik socjalny MOPS przeprowadza wywiad środowiskowy (rodzinny) zgodnie z art. 12 ust. 2 ustawy o zatrudnieniu socjalnym.
  6. Pracownik socjalny MOPS po przeprowadzeniu wywiadu środowiskowego (rodzinnego) wypełnia druki:

Opinia pracownika socjalnego Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej we Wrocławiu

w sprawie wniosku o skierowanie do uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez Wrocławskie Centrum Integracji
oraz

Skierowanie

do uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez Wrocławskie Centrum Integracji.

7. Dokument, o którym mowa w pkt. 5, podpisany przez pracownika socjalnego oraz kierownika komórki organizacyjnej MOPS, niezwłocznie po jego podpisaniu zostaje przekazany do WCI.
8. Kierownik WCI podpisuje z osobą skierowaną Indywidualny Program Zatrudnienia Socjalnego, który sporządzany zostaje w 2 egzemplarzach (jeden dla uczestnika, drugi zostaje w zasobach WCI) – pozytywna opinia i skierowanie kandydata do uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez Wrocławskie Centrum Integracji stanowi realizację wymogu, o którym mowa w art. 12 ust. 4 ustawy. Do programu kwalifikowane są osoby, które w największym stopniu będą potrzebowały wsparcia. W przypadku rezygnacji lub innych powodów uniemożliwiających uczestnictwo w WCI, do programu wejdzie kolejna osoba po zakończonym pozytywnie procesie rekrutacji.
9. Po pomyślnym zakończeniu okresu próbnego Dyrektor WCI wnioskuje do Dyrektora MOPS o zakwalifikowanie uczestnika do uczestnictwa w zajęciach w WCI zgodnie z art. 15 ust. 2 ustawy.
10. Dyrektor MOPS kwalifikuje uczestników do dalszego uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez Wrocławskie Centrum Integracji.

3. A. Ramowy program zajęć reintegracji społeczno-zawodowej przygotowujących do wykonywania zawodu: pracownik remontowo-budowlany

L.p.	Blok zajęć	Temat zajęć	Wiedza i umiejętności uczestników
I	Wprowadzenie do zawodu - podstawowe pojęcia w pracy pracownika remontowo-budowlanego	Wprowadzenie do zasad BHP	Zasady zachowania bezpieczeństwa i higieny pracy przy robotach remontowych, warsztatowych, magazynowych i pracach przy konserwacji zieleni i małej architektury
II	Teoria i praktyka prac w zawodzie pracownik remontowo-budowlany	Zasady uzupełniania ubytków	Dobór materiałów i narzędzi, obliczanie ilości potrzebnych materiałów, szpachlowanie, gładzenie, prace porządkowe
		Zasady prac malarskich	Narzędzia i materiały stosowane przy pracach malarskich, planowanie czasu pracy, obliczanie powierzchni, obliczanie ilości materiałów dobór materiałów
		Prace malarskie	Malowanie pomieszczeń wewnętrznych
		Prace malarskie	Malowanie pomieszczeń wewnętrznych
		Układanie glazury	Zasady stosowane przy układaniu glazury ściennej, podłogowej i schodowej, wewnątrz i na zewnątrz pomieszczeń, planowanie czasu pracy. Dobór materiału obliczanie powierzchni i ilości materiałów zużytych, docinanie płytek, fugowanie, wiedza o rodzajach podłoża, prace porządkowe
		Układanie glazury	Układanie płytek - zajęcia praktyczne
		Układanie paneli	Sposoby układania paneli ściennych, podłogowych, na zewnątrz i wewnątrz budynków
		Zastosowanie płyt gipsowo - kartonowych	Charakterystyka płyt gk, materiały i narzędzia pomocnicze do montażu płyt gk, ogólne zasady montażu ścianek działowych i sufitów
III	Teoria i praktyka prac w zawodzie pracownik remontowo-budowlany	Drobne prace hydrauliczne	Dobór materiałów i narzędzi przygotowanie stanowiska pracy, wymiana baterii, wymiana umywalki, wymiana uszczelek, zaworów, sitek
		Budowa i naprawa instalacji wod.-kan.	Omówienie różnych technik i systemów budowy i remontu instalacji wod.-kan.
		Prace naprawcze instalacji wodnej i kanalizacyjnej	Naprawa i wymiana elementów końcowych instalacji wod.-kan. oraz udrożnienie kanalizacji
		Drobne prace stolarskie	Regulacje zawiasów drzwiowych i okiennych, budowa i naprawa zamków wpuszczanych i zewnętrznych, wymiana wkładek, zamki wieloryglowe. Zbijanie mebli i elementów stolarskich, składanie mebli, gładzenie powierzchni drewnianych, bejcowanie, malowanie i lakierowanie powierzchni drewnianych
		Drobne prace ślusarskie	Dobór materiałów i narzędzi, przygotowanie prac, wymiana zamków w drzwiach, w szafkach. Szlifowanie powierzchni, ostrzenie narzędzi, lutowanie elementów
		Mała architektura	Montaż i konserwacja elementów małej architektury.
		Prace magazynowe	Specyfika magazynowania materiałów w warunkach ograniczonej powierzchni
		Prace warsztatowe	Sprzęt i narzędzia warsztatowe, zasady urządzania warsztatu pracy
		Prace z materiałami niebezpiecznymi	Omówienie różnych materiałów niebezpiecznych i ich specyfika
		Prace na wysokości	Zasady i przepisy regulujące specyfikę prac na wysokości
		Pozostałe prace wykończeniowe	Montaż rolet okiennych, wieszanie elementów dekoracyjnych, zawieszanie tablic, montaż oświetlenia, montaż list dekoracyjnych, montaż list przypodłogowych

3. B. Ramowy program zajęć reintegracji społeczno-zawodowej przygotowujących do wykonywania zawodu: pracownik porządkowo-gospodarczy, w tym terenów zielonych

L.p.	Blok zajęć	Temat zajęć	Wiedza i umiejętności uczestników
I	Sprawy organizacyjne oraz BHP	1. Pracownik porządkowo-gospodarczy, w tym terenów zielonych - charakterystyka zawodu.	- zna cel pracy, materialne środowisko pracy, warunki społeczne i organizacyjne pracy, wymagania psychiczne, fizyczne i zdrowotne pracownika porządkowo-gospodarczego
		2. BHP stanowiskowe. Odzież i obuwie ochronne / robocze. Rodzaje środków ochrony indywidualnej i ich zastosowanie.	- wie, jak poprawnie stosować środki ochrony indywidualnej
II	Tereny zielone	1. Siedlisko życia roślin - czynniki klimatyczne	- wie, jaki wpływ na wzrost i rozwój roślin ma: światło, temperatura gleby i powietrza, ciśnienie atmosferyczne, wiatr, wilgotność w siedlisku, występowanie przymrozków, rodzaje opadów i osadów atmosferycznych
		2. Zmienność pogody i jej przewidywania. Wpływ ukształtowania terenu na mikroklimat i rozwój roślin	- potrafi prognozować pogodę na podstawie zjawisk przyrodniczych
		3. Charakterystyka i właściwości gleb	- wie, co to jest gleba i jaka jest jej budowa - zna właściwości fizyko-chemiczne gleb, przyczyny zakwaszenia gleb - wie, co to jest żyzność i degradacja gleb - zna metody polepszania właściwości gleb
		4. Rodzaje zabiegów uprawowych, ich cel i sposób wykonania	- wie, co to jest orka i jakiej jest jej zadanie - zna uzupełniające zabiegi uprawowe: spulchniające, wyrównujące, ugniatające i kruszące
		5. Nawożenie. Znaczenie składników pokarmowych dla roślin. Nawozy organiczne pochodzenia zwierzęcego. Nawozy organiczne pochodzenia roślinnego - komposty, nawozy zielone. Zasady nawożenia.	- wie, jak na wzrost i rozwój roślin wpływa nadmiar lub niedobór składników pokarmowych - rozpoznaje nawozy organiczne pochodzenia zwierzęcego oraz roślinnego
		6. Kompost. Kompostowniki - różne technologie kompostowania. Budowa najprostszego kompostownika	- wie, jak kompostować i budować kompostownik
		7. Nawozy mineralne - azotowe, fosforowe, wapniowe, wieloskładnikowe	- wie, jak stosować nawozy mineralne
		8. Choroby roślin. Profilaktyka i ochrona roślin przed chorobami	- wie, jak stosować metody agrotechniczne ochrony roślin - wie, jak stosować metody chemiczne ochrony roślin - zna przepisy BHP przy stosowaniu środków chemicznych - potrafi obsługiwać opryskiwacz ogrodowy
		9. Szkodniki roślin ogrodowych. Ochrona roślin przed szkodnikami.	- potrafi rozpoznać podstawowe szkodniki roślin - umie zwalczać szkodniki roślin
		10. Chwasty i ich szkodliwość dla roślin uprawnych. Metody ochrony roślin przed chwastami. BHP przy stosowaniu herbicydów.	- potrafi mechanicznie usuwać chwasty, - potrafi stosować chemiczne środki zwalczania chwastów - zna agrotechniczne środki ochrony roślin - zna przepisy BHP przy stosowaniu herbicydów
		11. Budowa i funkcje organów roślin ozdobnych. Sposoby rozmnażania generatywnego i wegetatywnego.	- rozpoznaje i nazywa różne części roślin, - potrafi wysiewać, sadzonkować, tworzyć podkłady, rozmnażać przez odrosty korzeniowe
		12. Rośliny jednoroczne. Gatunki. Siew do gruntu. Uprawa z rozsady. Pielęgnacja, cięcie, zbiór.	- potrafi rozpoznawać podstawowe rośliny jednoroczne - potrafi siać, sadzić z rozsady, pielęgnować
		13. Rośliny dwuletnie. Gatunki. Siew, sadzenie, pielęgnacja, cięcie, zbiór.	- potrafi rozpoznawać podstawowe rośliny dwuletnie - potrafi siać, sadzić, pielęgnować i ciąć

		14. Byliny zimujące w gruncie. Gatunki do ogrodów skalnych, do nasadzeń w ogrodach i parkach jako grupy bylinowe, rośliny wodne i bagienne.	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi rozpoznać podstawowe gatunki bylin zimujących w gruncie - potrafi sadzić, rozsadzać i przesadzać byliny i je pielęgnować
		15. Byliny zimujące w przechowalniach. Gatunki. Sadzenie, pielęgnacja, wykopywanie i przesadzanie.	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi rozpoznawać gatunki roślin wykopywanych na zimę, - potrafi sadzić, wykopywać i przechowywać byliny
		16. Krzewy ozdobne. Gatunki. Pielęgnacja - nawożenie, podlewanie, cięcie, ochrona. Narzędzia do cięcia krzewów. Żywopłoty.	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi rozpoznawać podstawowe gatunki krzewów ozdobnych, - potrafi sadzić, przesadzać, pielęgnować i ciąć krzewy
		17. Pnącza. Gatunki. Sadzenie. Pielęgnacja. Cięcie	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi rozpoznawać podstawowe gatunki pnączy, - potrafi przesadzać, sadzić, pielęgnować i ciąć pnącza
		18. Drzewa liściaste. Gatunki. Sadzenie. Przesadzanie. Pielęgnacja. Cięcie	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi rozpoznawać podstawowe gatunki drzew liściastych, - potrafi sadzić, przesadzać, pielęgnować drzewa
		19. Drzewa i krzewy iglaste. Gatunki. Sadzenie. Pielęgnacja i cięcie	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi rozpoznawać podstawowe gatunki drzew i krzewów iglastych, - potrafi sadzić, przesadzać, pielęgnować drzewa i ciąć iglaki
		20. Co to jest ekologiczny ogród? Domki dla owadów. Wykorzystanie surowców wtórnych. Recyding	<ul style="list-style-type: none"> - wie, jakie założenia musi spełniać ogród ekologiczny, - zna zależności między fauną i florą, - potrafi zagospodarować surowce wtórne w ogrodzie
III	Zakładanie i pielęgnacja trawnika	1. Określenie funkcji trawnika. Warunki środowiska.	<ul style="list-style-type: none"> - wie, jakie funkcje może spełniać trawnik, co warunkuje funkcja trawnika, - wie, gdzie można określić odczyn gleby, - umie określić „domowym” sposobem rodzaj gruntu oraz sprawdzić nasłonecznienie terenu
		2. Przygotowanie podłoża	<ul style="list-style-type: none"> - zna narzędzia używane do przygotowania podłoża, - potrafi oczyszczać glebę z chwastów, - potrafi przygotować podłoża pod trawnik
		3. Wysiew	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi wykonywać wszystkie czynności związane z sianiem trawy
		4. Pielęgnacja trawnika po wysiewie. Zraszanie, podsiew miejscowy, pierwsze koszenie	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi pielęgnować trawnik po wysiewie - zraszać, podlewać, - potrafi obsługiwać kosiarkę
		5. Zakładanie trawnika z rolki. Przygotowanie terenu, gleby. Pielęgnacja.	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi zakładać trawnik z rolki, - potrafi pielęgnować - podlewać, nawozić, kosić
		6. Pielęgnacja trawnika. Nawożenie. Koszenie.	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi nawozić, podlewać, kosić, obsługiwać podkaszarkę
		7. Wiosenne prace pielęgnacyjne trawnika. Wertykulacja. Aeracja. Nawożenie.	<ul style="list-style-type: none"> - zna specyfikę wiosennej pielęgnacji trawnika, - potrafi przeprowadzać wertykulację, - potrafi przeprowadzać aerację, - wie, jakie nawozy stosować wiosną
		8. Przygotowanie trawnika do zimy. Nawożenie. Koszenie. Wertykulacja. Usuwanie liści z murawy.	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi przeprowadzić wertykulację trawnika, - potrafi usuwać liście z trawnika, - wie, jakie nawozy stosować na zimę
IV	Uprawa i pielęgnacja roślin doniczkowych we wnętrzach	1. Rośliny o ozdobnych liściach - warunki uprawy i pielęgnacja	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi rozpoznawać podstawowe gatunki roślin o ozdobnych liściach, - potrafi stosować zabiegi pielęgnacyjne
		2. Rośliny kwitnące - warunki uprawy i pielęgnacja	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi rozpoznawać podstawowe gatunki roślin kwitnących, - potrafi stosować zabiegi pielęgnacyjne
		3. Paprocie - warunki uprawy i pielęgnacja	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi rozpoznawać podstawowe gatunki paproci, - potrafi stosować zabiegi pielęgnacyjne
		4. Rośliny ananasowate - warunki uprawy i pielęgnacja	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi rozpoznawać podstawowe gatunki roślin ananasowatych, - potrafi stosować zabiegi pielęgnacyjne
		5. Storzyczyki - warunki uprawy i pielęgnacja	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi rozpoznawać podstawowe gatunki storzycyków, - potrafi stosować zabiegi pielęgnacyjne
		6. Palmy - warunki uprawy i pielęgnacja	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi rozpoznawać podstawowe gatunki palm, - potrafi stosować zabiegi pielęgnacyjne
		7. Sukulenty - warunki uprawy i pielęgnacja	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi pielęgnować sukulenty

		8. Pnącza - warunki uprawy i pielęgnacja	- potrafi pielęgnować pnącza
		9. Kompozycje z roślin doniczkowych - dobór roślin, naczyn, sadzenie i pielęgnacja	- potrafi tworzyć kompozycje z roślin doniczkowych
V	Prace porządkowe wewnątrz i na zewnątrz budynku	1. Prace porządkowe na zewnątrz budynku - sprzątanie obejścia. Sprzęt i urządzenia do sprzątania	- potrafi posługiwać się sprzętem do sprzątania, - potrafi sprzątać obejście do budynku, - zna inne urządzenia przeznaczone do sprzątania
		2. Prace porządkowe na zewnątrz budynku w okresie jesiennym. Sprzątanie opadłych liści	- potrafi sprzątać opadłe liście, - potrafi posługiwać się odkurzaczem do liści
		3. Prace porządkowe na zewnątrz budynku w warunkach zimowych - odśnieżanie ciągów pieszych przed budynkiem, usuwanie oblodzenia i posypywanie ich piaskiem i solą. Sprzęt i urządzenia do sprzątania	- potrafi odśnieżać, usuwać oblodzenia, posługiwać się sprzętem i urządzeniami do odśnieżania i usuwania oblodzeń
		4. Prace porządkowe wewnątrz budynku. Rodzaje podłóg. Pielęgnacja podłóg. Sprzęt i urządzenia do czyszczenia i konserwacji podłóg. Środki czystości do czyszczenia i konserwacji podłóg	- potrafi czyścić i konserwować podłogi, - potrafi posługiwać się dostępnym sprzętem i urządzeniami, - zna środki czystości i środki do konserwacji podłóg
		5. Prace porządkowe wewnątrz budynku. Powierzchnie szklane - czyszczenie, konserwacja. Sprzęt do mycia szyb. Środki czystości	- potrafi czyścić powierzchnie szklane - okna, drzwi, itp.,
		6. Prace porządkowe we wnętrzu. Czyszczenie i mycie ścian. Sprzęt do czyszczenia. Środki czystości	- potrafi myć i czyścić zabrudzone ściany
		7. Czyszczenie i pranie wykładzin i dywanów	- potrafi czyścić i prać wykładziny oraz dywany, - potrafi obsługiwać odkurzacze, w tym piorące
		8. Inne drobne prace porządkowe we wnętrzu	- potrafi wykonywać drobne prace porządkowe, m.in. wycierać kurze, powierzchnie metalowe
VI	Drobne prace konserwacyjne nie wymagające uprawnień	1. Drobne prace malarskie	- potrafi przygotować powierzchnię pod malowanie - oczyścić, uzupełnić ubytki, wyrównać podłoże, zagruntować
		2. Drobne prace hydrauliczne	- potrafi wykonać naprawy w razie awarii sieci wodociągowo-ciepłej, - potrafi dokonać drobnych napraw
		3. Drobne prace ślusarskie	- potrafi dokonać naprawy i wymiany zamka, klamki, itp.
		4. Inne drobne prace - wymiana żarówek, prace transportowe, stolarskie	- potrafi wykonać inne drobne prace konserwacyjne, prace transportowe, itp.

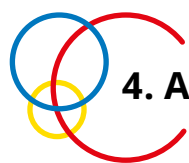

3. C. Ramowy program zajęć reintegracji społeczno-zawodowej przygotowujących do wykonywania zawodu: opiekun osoby zależnej

L.p.	Blok zajęć	Temat zajęć	Wiedza i umiejętności uczestników
I	Rozwój człowieka na różnych etapach życia	1. Podstawowe pojęcia z zakresu anatomii i fizjologii człowieka. 2. Wiedza o potrzebach człowieka w ciągu całego życia: potrzeby życiowe człowieka w poszczególnych etapach rozwoju: dzieciństwo, młodość, wiek dojrzały, starzenie się i starość	Wiedza: - dotycząca narządów i układów ciała człowieka oraz ich funkcjonowania - dotycząca znajomości potrzeb człowieka szczególnie w starszym wieku Umiejętność: - zaspokajania potrzeb u swoich podopiecznych (podstawowe, psychiczne, religijne)

II	Pielęgnacja, higiena i opieka nad osobą zależną	1. Osoba zależna, definicje, modele życia; harmonogram dnia, prowadzenie gospodarstwa domowego.	Wiedza: – dotycząca znajomości podstawowych pojęć dotyczących osoby zależnej i osoby niepełnosprawnej Umiejętności: – dostrzeganie zmian psychicznych i fizycznych człowieka zachodzących podczas naturalnych procesów życiowych oraz umiejętność rozpoznawania symptomów chorób charakterystycznych dla osób starszych – umiejętność podejmowania czynności z zakresu profilaktyki przeciwoleżynowej, przeciwoodparzeniowej, oklepywanie, czesanie, mycie, ubieranie, ustawianie łóżka, zmiana bielizny osobistej i pościelowej, pomoc w załatwianiu potrzeb fizjologicznych, zmiana pieluchomajtek, zmiana opatrunków – karmienie podopiecznych (komponowanie i przygotowywanie posiłków) oraz techniki karmienia osób w wieku starszym (osoby leżące, z zaburzoną koordynacją ruchową)
		2. Niepełnosprawność (definicje, rodzaje, modele życia).	
		3. Etapy starzenia się, wybrane zagadnienia (gerontologia), towarzyszenie podczas procesu umierania.	
		4. Charakterystyczne choroby wieku starszego.	
		5. Zabiegi higienicznej pielęgnacyjnej wobec osób starszych.	
		6. Podstawowe zasady żywienia	
		7. Wstępna ocena zdrowia podopiecznego; pierwsza pomoc przedmedyczna, znajomość podstawowych ćwiczeń rehabilitacyjnych.	
		8. Organizacja czasu wolnego podopiecznych.	
III	Sylwetka opiekuna osoby zależnej	1. Predyspozycje do pełnienia roli opiekuna osoby starszej, wyodrębnianie czynników utrudniających podjęcie zatrudnienia tym charakterze.	Wiedza: – znajomość własnych predyspozycji i ograniczeń do pełnienia zawodu – efektywne podejmowanie współpracy z rodziną podopiecznego oraz instytucjami o charakterze pomocowym.
		2. Współpraca z rodziną i ze specjalistami i różnego rodzaju instytucjami o charakterze pomocowym.	

4. A. Opis treningu autoprezentacji

L.p.	Blok zajęć	Temat zajęć	Wiedza i umiejętności uczestników
I	Autoprezentacja	Autoprezentacja - podstawowe pojęcia	Zapoznanie uczestników z podstawowymi pojęciami i zasadami autoprezentacji. Umiejętność rozróżnienia pojęć prezentacji i autoprezentacji.
		Autoprezentacja - kontrolowana informacja czy kłamstwo o sobie samym?	Umiejętność przedstawienia swojej osoby w kontrolowany, ale autentyczny sposób. Składowe autoprezentacji.
		Pierwsze wrażenie	Umiejętność wywierania dobrego pierwszego wrażenia, dbałość o higienę, wygląd zewnętrzny, ubiór, makijaż. Werbalne komunikaty i ich znaczenie w pierwszych chwilach autoprezentacji. Efekt pierwszeństwa.
		Mowa ciała	Kształtowanie umiejętności panowania nad ciałem, gestykulacją. Zapoznanie uczestników z najbardziej popularnymi błędami w odniesieniu do komunikacji niewerbalnej.
		Komunikacja werbalna	Kształtowanie umiejętności poprawnego i pozytywnego budowania komunikatów. Elementy towarzyszące wypowiedzi.
		Rodzaje autoprezentacji	Style autoprezentacji - zapoznanie uczestników z różnymi metodami wywierania wpływu poprzez autoprezentację.
II	Budowanie własnego wizerunku	Profesjonalne budowanie wizerunku	Teoretyczne i praktyczne metody składające się na wizerunek. Zapoznanie z pojęciem „personal branding” jako przykładem na szerokie spektrum tematu. Sztuka budowania wizerunku.
		Wygląd zewnętrzny - dbałość o detale	Umiejętne wykorzystanie zdobytej wiedzy - ćwiczenia praktyczne.
		Ubiór w miejscu pracy, w tym dress code	Dobór właściwej odzieży do miejsca pracy. Stanowiska z wymogiem „mundurka”. Odzieżowe faux pas.
		Sposoby komunikacji, wystąpienia publiczne	Zapoznanie z metodami: jak utrzymać kontrolę nad swoimi emocjami podczas wystąpienia? Jak wykorzystać stres na swoją korzyść? Jak reagować w kryzysowej sytuacji podczas wystąpienia?

	Makijaż, fryzura, perfumy	Umiejętne wykorzystanie posiadanych zasobów - ćwiczenia praktyczne.
	Savoir-vivre w pracy	Umiejętność zachowania się zgodnego z zasadami. Składowe prawidłowego zachowania się w pracy, m.in. respektowanie reguł i zasad, szacunek do współpracowników, dbałość o porządek, komunikacja.

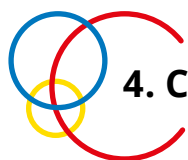

4. B. Opis treningu komunikacji interpersonalnej

L.p.	Blok zajęć	Temat zajęć	Wiedza i umiejętności uczestników
I	Efektywna komunikacja interpersonalna	Wprowadzenie do tematyki komunikacji interpersonalnej	<ul style="list-style-type: none"> - zna rodzaje przekazów; - wie, co oznaczają pojęcia „nadawcy” i „odbiorcy” komunikatu; - ma świadomość różnic między intencjami a rzeczywistym przekazem; - zna podstawowe zasady efektywnej komunikacji; - rozumie znaczenie komunikacji interpersonalnej oraz jej wpływ na budowanie relacji z innymi ludźmi, w tym osiąganie własnych celów osobistych i zawodowych; - wie, na czym polega otwartość w relacjach międzyludzkich; - rozumie potrzebę regulowania poziomu otwartości w zależności od stopnia zażyłości z drugim człowiekiem; - zna podstawowe zasady efektywnej komunikacji interpersonalnej.
		Komunikacja jedno- i dwukierunkowa. Bariery w komunikacji i sposoby ich przezwyciężania	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie potrzebę stosowania komunikacji dwukierunkowej, zwłaszcza w sytuacji pracy; - wie, że ma prawo dopytać, prosić o wyjaśnienie zleczonych mu zadań; - uświadamia sobie potrzebę precyzyjnego ustalenia znaczenia pojęć związanych z wykonywanymi zadaniami; - wie, że sposób zrozumienia przekazu przez odbiorcę może okazać się niezgodny z intencją nadawcy; - potrafi zidentyfikować bariery utrudniające wzajemne zrozumienie; - wie, jak można unikać typowych barier komunikacyjnych, zna sposoby ich przezwyciężania.
		Aktywne słuchanie	<ul style="list-style-type: none"> - zna pojęcie aktywnego słuchania; - rozumie różnicę między tzw. pseudosłuchaniem a „prawdziwym” słuchaniem; - wie, jakie znaczenie ma aktywne słuchanie dla budowania i pogłębiania relacji z drugim człowiekiem; - zna i potrafi stosować techniki aktywnego słuchania; - rozumie znaczenie stosowania technik aktywnego słuchania w sytuacjach zawodowych.
		Komunikacja niewerbalna	<ul style="list-style-type: none"> - zna rodzaje komunikacji niewerbalnej; - rozumie jej znaczenie w lepszym zrozumieniu drugiej osoby oraz budowaniu relacji z innymi ludźmi; - wie, co oznaczają typowe dla naszej kultury postawy ciała i gesty; - ma świadomość wpływu komunikatów niewerbalnych na odbiór społeczny; - rozumie potrzebę bardziej uważnego obserwowania komunikatów niewerbalnych płynących od rozmówcy w celu zrozumienia emocjonalnego znaczenia komunikatu.
		Komunikacja w zespole	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi opisać typowe role pełnione w zespole; - określa role, w które sam wchodzi w sytuacjach pracy zespołowej; - rozumie znaczenie każdej z ról dla sukcesu zespołu; - umie zidentyfikować typowe błędy komunikacyjne utrudniające osiągnięcie celu przez zespół; - wie, jak można ich uniknąć.
		Asertywność jako właściwa forma komunikacji w konfliktowych sytuacjach interpersonalnych	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi opisać komunikację typową dla postaw uległych, agresywnych i asertywnych; - rozumie znaczenie rozwoju postawy asertywnej jako alternatywy dla zachowań uległych i agresywnych; - wie, w jakich sytuacjach sam doświadcza problemów z zachowaniem asertywności; - zna zasady asertywnego budowania komunikatów w takich sytuacjach, jak: odmowa, wyrażanie prośb, stawianie granic, obrona przed atakami werbalnymi, wyrażanie i reagowanie na krytykę i pochwały, asertywne wyrażanie złości lub innych emocji.

	Strategie wywierania wpływu społecznego. Manipulacja, sposoby obrony przed manipulacją	- potrafi wskazać typowe strategie wywierania wpływu społecznego; - umie rozpoznać najbardziej rozpowszechnione techniki manipulacji; - zna sposoby radzenia sobie z nimi;
	Negocjacje	- zna najbardziej popularne techniki oraz strategie negocjacji; - umie rozpoznać typowe przejawy manipulacji wykorzystywanych podczas negocjacji, zna sposoby obrony przed nimi; - wie, na czym polega strategia komunikacji skutkująca wygraną obu stron („win to win”).

4. C. Opis treningu - zarządzanie budżetem i usamodzielniania

L.p.	Blok zajęć	Temat zajęć	Wiedza i umiejętności uczestników
I	Budżet domowy - wprowadzenie	Wprowadzenie do tematyki komunikacji interpersonalnej	Umiejętność rozróżniania podstawowych pojęć, tj. dochody, wydatki, saldo, budżet. Zapoznanie uczestników z pojęciem nadwyżki, deficytu. Pojęcie oszczędności.
II	Budżet domowy w teorii i praktyce	Planowanie budżetu	Co to jest planowanie i po co planować wydatki? Rodzaje planowania. Umiejętność określenia priorytetów w wydatkach.
		Przeliczenia budżetu domowego	Umiejętność określenia dochodów, wydatków i dokonanie obliczeń w tym zakresie. Umiejętność obliczenia salda w kontekście budżetu domowego.
		Wydatki domowe	Wzrost świadomości dotyczącej kosztów życia, utrzymania mieszkania. Umiejętność nazewnictwa poszczególnych części składowych wydatków domowych.
		50 sposobów na oszczędzanie	Kształtowanie umiejętności rozsądnego wydatkowania pieniędzy i wzrost świadomości dotyczącej ekonomii i ekologii.
		Praktyczne wskazówki dotyczące przetwarzania żywności	Co zrobić z żywnością, aby jej nie zmarnować. Gotowe wskazówki oraz wymiana doświadczeń.
		Gotowanie w domu	Obliczenia kosztów żywienia w domu. Jadłospisy dzienne, tygodniowe i miesięczne - planowanie wydatków. Praktyczne ćwiczenia.
		Warsztat kulinarny	Praktyczne zajęcia w kuchni. Kształtowanie umiejętności związanych z gotowaniem, komponowaniem posiłków, doбором składników itp.
III	Świadomość konsumencka	Świadomość konsumencka	Zapoznanie z prawami i obowiązkami wynikającymi z podjęcia decyzji o zakupie. Zwrócenie uwagi na problem „konsumpcjonizmu”. Wzrost świadomości dot. kupowania i powiązań z ekologią, m.in. używanie toreb wielorazowych, brak testów na zwierzętach, recykling.
		Sztuczki marketingowe i rozbieżności cenowe	Kształtowanie umiejętności rozsądnego wydatkowania pieniędzy - promocje, gratisy, karty klubowe, karnety, w kinie np. tanie wtorki, wymiany rzeczy niepotrzebnych, nieużywanych itp. zamiast kupowania.
		Domowa ekonomia	Umiejętność dostrzegania pieniędzy w materii, która nas otacza. Sposoby na oszczędzanie energii i wody. Praktyczne wskazówki dotyczące codziennego funkcjonowania, m.in. pranie, zmywanie naczyń, oświetlenie, kupowanie odzieży, sprzątanie. Ekonomiczne rozwiązania w gospodarstwie domowym.
		Idziemy na zakupy, czyli jak mądrze wydawać pieniądze	Umiejętność dokonywania wyborów, przeliczanie, zwrócenie uwagi na oznaczenia na produktach „eco label”, A+++, 100% organic itp..

4. D. Opis treningu radzenia sobie ze stresem

I.p.	Blok zajęć	Temat zajęć	Wiedza i umiejętności uczestników
I	Radzenie sobie ze stresem	Stres – źródła, mechanizmy fizjologiczne, objawy, długotrwałe następstwa stresu	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie podstawowe mechanizmy reakcji stresowej typu „walczyć lub uciekać”; - zna pojęcia dobrego i złego stresu (eustress i dystress); - określa typowe objawy reakcji stresowej; - umie rozpoznać u siebie objawy stresu oraz określić jego źródła w typowych sytuacjach, - na skutki długotrwałego nieradzenia sobie ze stresem.
		Sposoby zapobiegania i radzenia sobie ze stresem	<ul style="list-style-type: none"> - wie, w jakim zakresie jest odpowiedzialny za stres w swoim życiu, zna sposoby zapobiegania sytuacjom generującym stres możliwy do uniknięcia; - zna sposoby radzenia sobie w typowych sytuacjach rodzących stres; - wie, jak obniżyć napięcie emocjonalne z nim związane, rozumie znaczenie wsparcia społecznego w radzeniu sobie ze stresem, zna rolę i rozumie potrzebę budowania własnej sieci wsparcia; - ma świadomość swoich zasobów możliwych do wykorzystania w trudnych sytuacjach.
		Trudności w uświadamianiu sobie i wyrażaniu emocji jako źródło stresu	<ul style="list-style-type: none"> - zna źródła i podstawowe mechanizmy powstawania emocji; - rozumie ich funkcję regulacyjną; ma świadomość, że żadna z emocji nie jest „zła”; - rozumie, że może efektywnie wykorzystać energię związaną z pojawieniem się emocji określanych jako „negatywne”; - ma świadomość istnienia mechanizmu „ucieczki” od emocji oraz przejawów tej ucieczki oraz zdaje sobie sprawę, że szkodliwości tego mechanizmu z punktu widzenia „zarządzania sobą”; - wie, jak rozpoznać u siebie typowe objawy najczęściej występujących emocji.
		Sposoby radzenia sobie z tzw. trudnymi emocjami; mindfulness (teoria uważności)	<ul style="list-style-type: none"> - zna metody asertywnego wyrażania emocji, zwłaszcza złości; - zna sposoby wynikające z praktyki mindfulness, a dotyczące radzenia sobie z myślami generującymi tzw. trudne emocje.

4.E. Opis treningu obsługi komputera

L.p.	Blok zajęć	Temat zajęć	Zagadnienia
I	Obsługa komputera	Podstawy budowy komputera i urządzenia peryferyjne	<p>Zapoznanie podstawową terminologią związaną z budową komputera i urządzeniami peryferyjnymi.</p> <p>Umiejętność poprawnego nazywania komponentów komputera i określanie ich zastosowania (np. dysk twardy jako urządzenie do magazynowania danych), rozróżniania urządzeń stacjonarnych i mobilnych oraz urządzeń peryferyjnych</p>
		Podstawy obsługi systemu operacyjnego Microsoft Windows	<p>Zapoznanie z definicją systemu operacyjnego, występowaniem różnych ich odmian i wersji. Personalizacja systemu operacyjnego (konta użytkowników, praca z podstawowymi aplikacjami, zmiana podstawowych parametrów systemu), praca z oknami.</p> <p>Umiejętność obsługi systemu operacyjnego MS Windows w domu i pracy (uruchamianie aplikacji, minimalizacja/maksymalizacja okien i zmiana ich rozmiaru, dokonanie wylogowania i przełączenia użytkowników oraz poprawnego wyłączenia systemu, korzystanie z opcji wyszukiwania w systemie, obsługa menu start, zmiana tapety pulpitu).</p>
		Operacje na folderach, plikach i skrótach	<p>Zapoznanie z definicjami folderu, pliku oraz skrótów, drzewiastą strukturą folderów wykonywanie operacji na folderach/plikach/skrótach – tworzenie, usuwanie, zmiana nazwy, kopiowanie, przenoszenie, ćwiczenia z wykorzystaniem nośnika wymiennego typu pendrive oraz płyty CD/DVD.</p> <p>Umiejętność segregowania danych zapisanych na dysku twardym komputera, przenoszenia i kopiowania danych w obrębie dysku i nośników wymiennych (pendrive, płyta CD/DVD), umiejętność rozróżniania płyt CD i DVD oraz dbania o nie.</p>

		Obsługa klawiatury	Zapoznanie z budową klawiatury (bloki), omówienie wprowadzania znaków diakrytycznych, wielkich liter, zastosowanie klawiszy funkcyjnych, klawiszy CTRL, SHIFT oraz ALT, interpretowanie wskazań kontrolki klawiatury (NumLock, CapsLock), pojęcie kursora tekstu, metody usuwania fragmentów tekstu (DELETE, BACKSPACE), przepisywanie wybranych fragmentów tekstu w języku polskim. Umiejętność poprawnego pisania tekstu z wykorzystaniem klawiatury komputerowej oraz edycji tego tekstu (usuwanie i dopisywanie znaków).
		Obsługa edytora tekstu Microsoft Office Word	Zapoznanie z interfejsem edytora MS Office Word, ustawienie obszaru roboczego (marginesy, orientacja strony, powiększenie, układ wydruku, linijka), zapisywanie dokumentów w różnych formatach we wskazanej lokalizacji i pod określoną nazwą, formatowanie czcionek, formatowanie akapitów (w tym znajomość pojęcia akapitu w edytorach tekstu), dokonywanie operacji kopiowania i przenoszenia fragmentów tekstu, zaznaczanie fragmentów tekstu oraz całego dokumentu, listy punktowane i numerowane, wstawianie grafiki do dokumentu i zmiana jej ustawień, wstawianie i edycja tabel, wstawianie numeracji stron, wydruk dokumentu. Praktyczne ćwiczenia z tworzenia różnego rodzaju dokumentów (formalnych i nieformalnych). Umiejętność sporządzania poprawnego dokumentu zawierającego: tabele, grafiki, listy numerowane/punktowane, formatowanie czcionek i akapitów. Umiejętność sporządzenia CV, pisma urzędowego oraz dokumentu nieformalnego (zaproszenie, ogłoszenie).
		Obsługa arkusza kalkulacyjnego Microsoft Office Excel	Zapoznanie z interfejsem arkusza kalkulacyjnego MS Office Excel, definicja kolumny, wiersza, komórki, adresu komórki, operacje na arkuszach (dodawanie, usuwanie, zmiana nazwy), wprowadzanie danych do arkusza, formatowanie tekstu w komórkach, zmiana szerokości kolumn i wysokości wierszy, zawijanie tekstu, obramowanie, dodawanie i usuwanie wierszy i kolumn, wprowadzanie prostych formuł matematycznych Umiejętność stworzenia prostej i estetycznej tabeli z danymi wraz z zastosowaniem podstawowych formuł liczących (dodawanie, odejmowanie, mnożenie, dzielenie, funkcja SUMA, ŚREDNIA, MAX, MIN) na przykładzie budżetu domowego oraz zestawienia środków czyszczących.
		Obsługa Internetu	Zapoznanie z historią i podstawami funkcjonowania sieci Internet (w tym znajomość definicji serwera, strony internetowej, domeny, hiperłącza/linku/odnośnika). Zapoznanie z różnymi przeglądarkami internetowymi (np. Google Chrome, MSIE, MS Edge, Mozilla Firefox) oraz sposobami ich wykorzystania. Zapoznanie z wyszukiwarką internetową GOOGLE – wyszukiwanie informacji w sieci Internet, wyszukiwanie grafik, lokalizacji na mapach (w tym usługi StreetView). Zapoznanie z serwisem JakDojade.PL – wyszukiwanie połączeń komunikacji miejskiej Umiejętność przeglądania stron internetowych i wyszukiwania informacji w sieci Internet (m. in. w celu poszukiwania ofert pracy), odnajdywania adresów na mapach internetowych, wyznaczania trasy oraz wyszukiwania połączeń komunikacji miejskiej.

5. Opis warsztatów przygotowujących do pracy w spółdzielni socjalnej

L.p.	Blok zajęć	Temat zajęć	Zagadnienia
I	Spółdzielnia Socjalna	Prawne aspekty dotyczące funkcjonowania spółdzielni socjalnych.	Zapoznanie z podstawami dotyczącymi zakładania spółdzielni socjalnej i pracy w spółdzielni – ustawa o spółdzielniach socjalnych. Przykłady spółdzielni socjalnych.
		Społeczne przesłanki zakładania spółdzielni socjalnych.	Kto i jak może założyć spółdzielnię socjalną. Obszary działalności spółdzielni, profil pracowników spółdzielni. Działalność społeczna – reintegracja społeczna jako obowiązek i uzupełnienie działań spółdzielni.
		Grupy defaworyzowane na rynku pracy a praca w spółdzielni socjalnej.	Możliwości, preferencje, dotacje. Zagadnienia związane z zatrudnieniem w spółdzielni. Zatrudnienie a członkostwo w spółdzielni socjalnej.
		Ekonomia społeczna a spółdzielnia socjalna.	Spółdzielnia socjalna jako podmiot ekonomii społecznej. Znaczenie celów społecznych przy zakładaniu spółdzielni socjalnej i dalszym jej funkcjonowaniu. Statut
		Spotkanie z przedstawicielami spółdzielni socjalnej.	Wymiana doświadczeń, możliwość skonfrontowania teorii z praktyką, plusy i minusy zatrudnienia/prowadzenia spółdzielni socjalnej.

**Przewodnik po modelu
Lokalnego Programu Rozwoju
Ekonomii Społecznej miasta Wrocławia**

Wrocław, listopad 2018